

גליון קנין תורה

בנשיאות כ"ק מורן אדמו"ר שליט"א

יו"ל ע"י חבורת קנין תורה

נציבי חודש אלול

הנגידים הנכבדים והמפוארים

משפחת וואקסמאן שיחיו

לע"נ אמם מרת חנה ריטא בת מו"ה יעקב יצחק ע"ה

בנשיאות כ"ק מורן אדמו"ר שליט"א

אין התורה נקנית אלא בחבורה (מסכת סנה)

שינון לחזרה

חולין גליון י"ז

פ' כי תבא - נצב"ו
תשפ"ד

שינון לחזרה

עמוד א'
שאלות ותשובות
עמוד י"ד

תמצית שקלא וטריא עם ביאורים והערות
מס' חולין דף פג: עד דף פח:

נמצה דמו של עולת העוף ולא נזרק דם של חטאת העוף על קיר המזבח.

ואין להקשות דאף שאי אפשר לתת עפר למטה – תחת הדם משום חציצה, אבל לאחר שמולק, על כל פנים יכסה הדם מלמעלה. וכדשינונו בברייתא, רבי יונתן בן יוסף אומר, מי ששחט חיה ואחר כך שחט בהמה, פטור מלכסות שהרי דם בהמה למעלה, ומה יכסה. ואם שחט בהמה ואחר כך חיה, חייב לכסות דם החיה. הרי מבואר דאף על גב דליכא עפר למטה בינו לדם הבהמה, מכל מקום יתן עפר למעלה. והכא נמי אף על גב שאינו יכול ליתן עפר למטה, על כל פנים יתן עפר למעלה.

תירצו כדאמר רבי זירא גבי קרבן מנחה, דכל הראוי לביילה אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לביילה, בילה מעכבת בו. והכא נמי, כששחט בהמה ואחר כך חיה, כיון דראוי היה ליתן עפר למטה בין דם הבהמה לדם החיה קודם ששחט החיה, הילכך אף על פי שלא נתן עפר, אין מצות כיסוי מלמעלה בטל. אבל מוקדשין שאין ראוי מתחלה ליתן עפר למטה, מצות עפר למטה מעכבת בו.

פרק ששי - כיסוי הדם

דף פ"ג ע"ב

מצות כיסוי הדם במוקדשין

תנן במשנתנו מצות כיסוי הדם נוהג; (א) בארץ ובחוצה לארץ, (ב) בפני הבית המוקדש, ושלא בפני הבית המוקדש; (ג) בחולין, ולא במוקדשין.

בתחלה רצו לומר דהטעם שאין כיסוי הדם נוהג במוקדשין הוא משום דרבי זירא דרש מדכתיב **ושפך את דמו וכסוה בעפר**, ולא כתיב **וכסוה עפר** דהוה משמע דלא בעי עפר אלא בכסוי, אלא כתיב **בעפר** דמשמע שיהא כולו עטוף בעפר תיחוח, מכאן שהשוחט צריך שיתן עפר תיחוח למטה מן הדם, ומלמעלה מן הדם. וכיון שכן, במליקת העוף, כיון שצריך למצות את הדם על קיר המזבח, הרי אי אפשר לתת עפר למטה מן הדם – דהיינו על גב המזבח. שהרי אם **יניחו שם לעולם ויבטלו**, נמצא דמוסיף על המזבח – שמגביהו. והרי כל אורך ורוחב ורום הבנין נמסר לדוד על פי נביאים, דכתיב **הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל** דקאמר ליה דוד לשלמה שכל מלאכת התבנית **עלי השכיל** – אותי לימוד. ואם לא **יבטל העפר שם**, הוה חציצה בין דם למזבח, ונמצא שלא

² צמס' מנחות (דף ק"ג:) אמרינן, דאין מציאין בכלי אחד מנחה של ששים ואחד עשרונים. ומפרשין טעמא, מפני שאמרה תורה הלא מנחה שיכולה ליצול – וששים נצלקין בכלי אחד, אבל ששים ואחד קים להו לרצון דאין יכולין ליצול. והקשו שם, וכי אין נצלקין מאי הוי. והתנן, דאם לא כלל המנחה כשר. ומירך רבי זירא, דראוי לצילה מיהא צעין, ומי שהוא ראוי לצילה אין צילה מעכבת ואפילו לא כלל כשר. אבל כשאין ראוי לצילה צילה מעכבת בו.

⁶ פשוט הוא, אלא משום דבעי למחני צחולין אבל לא במוקדשין, נקט לכוילהו.
³ רש"י פירש חטאת העוף ועולת העוף. ויחזאר בהמשך הגמ' אי למסקנא גם קן איירי צהכי או בקדשי צדק הציית.

(ב) כל המשנה אזיל כרבי שמעון דסבירא ליה שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. ואף דאפשר לפדות, ושוב יהיו ראויין, מכל פטורים מכיסוי משום דילפינן מדכתיב **ושפך וכסה** דאינו חייב בכיסוי אלא מי שאינו מחוסר רק שפיכה וכיסוי. אבל קדשי בדק הבית שצריך שפיכה 'פדידה' וכסוי, אינו חייב בכיסוי.

ומכיון דדרשינן כן, לעולם יש לומר דהמשנה איירי אפילו בקדשי מזבח שאינו יכול לעשות כיסוי מתחת הדם על גבי המזבח וכמו שנתבאר לעיל. ואין להקשות שהרי יכול לגררו מעל המזבח ולכסותו, דהרי ילפינן מדכתיב **ושפך וכסה**, דמי שאינו מחוסר אלא שפיכה וכסוי חייב בכיסוי, יצא זה שמחוסר שפיכה, גרירה, וכיסוי.

(ג) מר בר רב אשי תירין, דילפינן מדכתיב במצות כיסוי הדם **חיה או עוף**, מה חיה אינה קודש שהרי לעולם אין חיה ראויה להקריב, אף עוף היינו שאינו קודש.

ולא אמרינן מה חיה שחייב בכיסוי הדם אין במינו קודש, אף עוף לא יהא חייב בכיסוי רק כשאין במינו קודש, ואם כן נמנעו תורין ובני יונה שיש במינן קודש – שלא יהיו חייבין בכיסוי אפילו הן של חולין. משום דדרשינן עוף דומיא דחיה, מה חיה לא חלקת בה, דכולן חייבות בכיסוי דהא אין בה קדושה, אף עוף לא תחלוק בו לומר מין זה חייב ומין זה פטור, ומיהו חולין בעינן כחיה.

מצות כיסוי הדם בבהמה

תנן במשנתנו, שמצות כיסוי הדם נהגה בחיה ובעוף, ולא בבהמה. והקשה יעקב מינאה לרבא, הא קיימא לן דחיה בכלל בהמה לענין סימנין, דאף שאין סימני טהרה בחיה מפורשת, אלא בבהמה **כל בהמה מפרסת פרסה וגו'**, מכל מקום חיה בכללן [כדילפינן לעיל (דף צ.)]. דאף בהמה בכלל חיה. ואם כן נאמר גם דבהמה בכלל חיה לענין מצות כיסוי.

תירין לו רבא, דכתיב בשחיטת בהמות **על הארץ תשפכנו כמים** מה מים לא בעי כיסוי, אף האי נמי לא בעי כיסוי.

אמנם הקשו, אם דם בהמה שנשחטה הוה כמים, יהא אפשר לטבול בו לטהר עצמו מידי טומאה. ואין לתרין דילפינן מדכתיב בפרשת שרצים **אך מעין ובור מקוה מים**, ומשמע אך מעין ובור

⁵ ולא דמי לדם הניחו, דהתם אס לא היה ניתן לא היה צריך גרירה, אצל כאלו אי אפשר צלל גרירה; תוספות ד"ה ילא.

¹ ומכיון זה לא שייך רק בקדשי מזבח, דנקדשי מזבח ליכא חיה, אצל קדשי צדק הצית שייך גם צמיה; ע"י תוספות רעק"א [לוח כ"ט].

אולם הקשו דאין לפרש הטעם דאינו נהגה במוקדשין משום דאינו יכול ליתן עפר למטה, שהרי יכול לגרור הדם מעל המזבח לאחר הזאה, ויתננו למטה על גבי עפר ויכסנו. וכדתנן, דם הניתן למרחוק חוץ לגומא ששוחט בה, ודם שעל הסכין, חייב לכסותה. ועל כרחק אין הכוונה שיכסנו כשהוא על הסכין, אלא צריך לגרורו תחלה מעל הסכין, ואחר כך מכסה ליה. והכא נמי יגרור הדם מעל המזבח, ויכסה ליה.

אלא מסיק הגמ', דאין הכי נמי דקדשי מזבח – כגון חמאת העוף, חייב בכיסוי הואיל ושחיטה ראויה הן, שהרי הן נאכלות לכהנים. והמשנה שפטור מוקדשין מכיסוי הדם איירי בעופות שהקדישן לבדק הבית ושחטם. דכיון שהם אסורים בהנאה הוה שחיטה שאינה ראויה, ופטורים מכיסוי הדם.

דף פ"ד ע"א

ולא אמרינן שיפדם, ונמצא שיהיו מותרים באכילה, ואחר כך יכסה הדם. דכיון שכבר נשחט, אי אפשר לפדותו משום דבעינן 'העמדה והערכה' ודכתיב והעמיד את הבהמה לפני הבהן והעריך אותה הבהן, ולאחר מיתה אינה יכולה לעמוד.

אולם הקשו, לפי איזה מוץ דאמר הדין כן; לרבי מאיר דסובר כל הקדשים – ואף קדשי בדק הבית – צריך העמדה והערכה כדי לפדותה, הא סובר לקמן (דף פ"ה.) שהשוחט ונמצא טריפה חייב לכסות, אלמא סבירא ליה דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ואם כן אף בקדשי בדק הבית דהוה שחיטה שאינה ראויה יהא חייב בכיסוי. ולרבי שמעון דסבירא ליה שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, הא סובר דרק קדשי המזבח שנפל בהם מום צריך העמדה והערכה לפדותן, ולא קדשי בדק הבית, ואם כן הרי יכול לפדותן.

ומסיק הגמ' לפרש המשנה **בג' דרכים**:

(א) רב יוסף תירין דאכין איירי בקדשי בדק הבית דהוה שחיטה שאינה ראויה ולא שמה שחיטה לענין כיסוי הדם, וסבירא ליה לתנא דמתניתין דאף קדשי בדק הבית צריך העמדה והערכה ולכן אינו יכול לפדותו. והתנא דמשנה רבי היא, ולפי דעתו נסיב מילתיה כי הני תרי תנאי – בשחיטה שאינה ראויה סבר לה כרבי שמעון דלא הוה שחיטה, ובהעמדה והערכה סבר לה כרבי מאיר דקדשי בדק הבית צריך העמדה והערכה.

⁷ ואם כן יקשה למה סתמה המשנה שאין צד כיסוי, הרי סתמה עומדים להפדות כדי שלא יפסדו; ע"י תוספות ד"ה וליפרקנהו, ותורת חיים.

קנין תורה

ליטרא דגים [במקומם שהדגים כולו יותר מן הבשר] מערב שבת לערב שבת. ומי שיש לו חמשים מנה, יקח לקדירתו ליטרא בשר מערב שבת לערב שבת. ומי שיש לו מאה מנה, יתנו לו קדירה של בשר על הכירה בכל יום.

רב אמר, צריכין אנו לחוש לדברי חזקן, ולהסתפק במזונות קלים. ורבי יוחנן אמר, שרב אמר כן לפי שהוא ממשפחת בריאים. אבל אנו שאין אנו בריאים, מי שיש לו פרוטה בתוך כיסו, יריצנה לחנווני ולא יסגף עצמו בעינוי ויצטרך לבריות יותר.

רב נחמן אמר, כגון אנו בדור שלאחר רבי יוחנן – שתמיד העולם היה משתנה והולך, ולא היה בריא כאותן שבימי רבי יוחנן – אפילו אין לנו הפרוטה עלינו ללוות ולאכול.

כתיב במשלי **ללבושך ומהיר שדה עתודים. ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לנערותיך.** ודרשינן ליה כדלהלן:

ללבושך קנה לך צאן, ויהא לך הגזיון ללבוש, ומהיר שדה עתודים שלעולם ימכור אדם שדה, ויקח צאן שיש לו מהם חלב לפרנסה וגזיון ללבוש. ואל ימכור אדם צאן ויקח שדה, ודי חלב עזים דיו לאדם שיתפרנס מחלב גדיים ומלאים שבתוך ביתו, ולא שישחטם ויאכלם, ללחמך ללחם ביתך שלחמך קודם ללחם ביתך, וחיים לנערותיך אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן, תן חיים לנערותיך – לבני ביתך, שתלמדם דרכי חיים להסתפק במזונות קלים. מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא ילמד אדם את בנו לאכול בשר ויין.

דף פ"ד ע"ב

אמר רבי יוחנן, הרוצה שיתעשר יעסוק בבהמה דקה. והביא רב חסדא סמך לדבריו מדכתיב **ועשרות צאנך** שמעשרות את בעליהן.

ואמר רבי יוחנן, טוב לשתות כוס של מכשפות ולא לשתות כוס של מים פושרין שרעים הם לגוף. וחיינו רק; (א) כששותן בכלי מתכות, ולא כששותן בכלי חרש, (ב) וכשלא זרק בהן שרשי עשבים ותבלין, (ג) וכשמעולם לא הרתיחן.

אמר רבי יוחנן, מי שהניח לו אביו מעות ורוצה לאבדן [שלא טרח בממון וקל בעינוי לאבדן], זהו איבודו; (א) ילבש כלי פשתן שהן יקרים, כגון 'כיתנא רומיתא', שהיא יקר ונבלה מהר, (ב) ישתמש בלי זכוכית לבנה שהיא יקרה ומשתבר מהר, (ג) ישכור פועלים ולא ישב עמהן, וימסור להן שוורים שלו לחרוש, והם יכחישו השוורים ויסקבום ביערות ובכרמים, וגם המלאכה לא תעלה לכלום, לפי

יטהר את מי שנשמא בשרצים, ולא דברים אחרים. דיש לומר דלא בא למעט רק שאר משקין דלא איקרו מים, אבל דם דאיקרי מים הכי נמי דמטבילין בו.

ואף אי נימא ד'מים' קאי על מעין וגם על בור, ולכן יש לילף שני מיעוטים; (א) מעין מים, (ב) בור מים, אחד למעט שאר משקין, ואחד למעט דם. עדיין יש להקשות דאולי שניהם באין למעט רק שאר משקין; אחד למעט שאר משקין שנתנן במקום מדרון והוחילן למקוה; ואחד למעט שאר משקין כשהם מכונסים.

אלא מסיק הגמ' דתיבת 'מים' קאי על כולו, ואם כן יש ג' מיעוטים, וילפינן מיניה שלשתן; (א) מעין מים, ולא שאר משקין ואפילו זוחלים, (ב) בור מים, ולא שאר משקין ואפילו מכונסים, (ג) מקוה מים, ולא דם.

מצות כיסוי הדם במזומנין

תנן במשנתנו, מצות כיסוי הדם נהוג במזומנין [עוף הגדל בבית] ובשאינו מזומנין. ובברייתא ילפינן מדכתיב **אשר יצוד ציד היה או עוף חיינו** בעלי חיים אשר צריכים צידה, ומדכתיב **ציד** מרבינן לחייב אף כשהם נצודין ועומדין מאליהן – כגון אווזין ותרנגולים שאדם מוגדלם בביתם.

וכיון שחייב בכיסוי הדם גם על בעלי חיים שאין צריכין צידה, הא דכתיב **אשר יצוד** לא הוצרך אלא שלמדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר, אלא בהזמנה הזאת, כאילו הוא צד בשר שאינה מזומנת לו – כלומר לא יאכל בשר תדיר, כדי שלא יעני.

בברייתא דרשו הפסוק **כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וכו'** ואמרת **אכלה בשר כי תאחז נפשך וכו'** וזבחת מבקרך וצאנך, שלמדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון. וזבחת מבקרך ומצאנך שרק אם יש לו בעדרו יקח, ואם לאו לא יקנה בשוק בשר ויאכל. ולא שזבח אדם כל בקרו ויאכל, או כל צאנו ויאכל, דכתיב **מבקרך** ולא כל בקרך, **מצאנך** ולא כל צאנך, שאם אין לו אלא אחד, לא יזבחנו. מכאן אמר רבי אלעזר בן עזריה, מי שיש לו מנה, יקח לקדירתו ליטרא ירק מערב שבת לערב שבת, אבל לא בשר. ומי שיש לו עשרה מנה, יקח לקדירתו

¹ דלילו גזי מים קיימא לן במס' תמורה (דף י"ג), דהשאינה, מטהרת צרבייה והמשכה. דהיינו שאם יש כ"א סאין מי גשמים, ממשיך לתוכן י"ט סאין מים שאזינן צוחילה.

² אילטריך לשמעין כן דלא נימא שהוא דומה לשלום הקן, שאינו חייב במזומן כדילפינן לקמן (דף קל"ח:).

שאין הפועלים חוששים לכך. ולפי דרכנו למדנו, שהעושה אלה מאבד ממון ויזהר אדם מהם.

דרש רב עזירא פעמים בשם רבי אמי ופעמים בשם רבי אסי, הא דכתיב טוב איש – חונן דלים ומלוח אותם מעות, וקאי טוב איש גם אסיפא דטוב איש יכלכל דבריו במשפט שלפי היכולת הוא עומד על צרכיו ולא בכל תאות לבו. שלעולם יאכל אדם וישתה פחות מכדי היכולת, וילבש ויתכסה לפי היכולת כדי שלא יתבייש, ויכבד אשתו ובניו יותר מלפי היכולת, לפי שהן תלוין בו, והוא תלוי במי שאמר והיה העולם.

מצוות כיסוי הדם בכוי, ובשחיטה בשבת

תנן במשנתנו, מצות כיסוי הדם נוהג בכוי מפני שהוא ספק חיה וספק בהמה. וכיון שאינו אלא ספק, אין שוחטין אותו ביום טוב, משום דלמא בעי כסוי, ומספקא לא מחללינן יום טוב אם שחטו. ואם עבר ושחטו ביום טוב, אין מכסין את דמו.

רב עינא דרש על פתחו של ריש גלותא, השוחט חיה או עוף לחולה שיש בו סכנה בשבת, חייב לכסות דמו. דכיון שניתנה שבת לידחות אצל שחיטה זו, נדחת לכל מצותה של שחיטה זו – ואפילו כיסוי דמו.

אמר לו רבה דבר תימה הוא לומר כן, וראוי הוא שיהתכו את הלשון שאמרה בה. והביא ברייתא להוכיח דלא כרב עינא:

שנינו בברייתא, רבי יוסי אומר, אין שוחטין כוי ביום טוב, ואם שחטו אין מכסין את דמו. וילפינן כן מקל וחומר, מה מילה שמיילה ודאי דוחה את השבת, מכל מקום אין ספיקה דוחה יום טוב, ותינוק שנולד בין השמשות קיימא לן במס' שבת (דף קל"ז). דנימול לתשעה [לספק תשיעי, אבל לא ספק שביעי ספק שמיני, שאז יש ספק שעדיין לא היה בו ה'], ואם חל ספק שמיני ספק תשיעי שלו בשבת, אינו נימול עד יום עשירי. ואם חל יום טוב להיות אחר אותה שבת והוא יום

^פ בדברי רש"י משמע שאליצא דרש עינא מותר לעשות אפילו איסור של תורה לעשות כסוי הדם, והראשונים נתקשו בדבר; ע"י רמב"ן ורי"ב א.

^י רש"י צ"ח הראשון, והציג לשון אחר לפרש, שאם אמר כן בשמו מדעת עצמו, ישמטו ממנו ה'אמורא' דהיינו המסורגמן שהיה משמיע דרשתו לרבים, כדי לביישו. [ולפי לשון השני, יתכן שהלכה זו אמת ואם קיצלו רב עינא מפני אחרים לא היה דומה אותו; מחרש"ל].

^{יב} רש"י מציא הקל וחומר דלפינן במס' שבת (דף קל"ז); מה נרעת שדושה עבודה, ועבודה דומה שבת, מכל מקום מילה דוחה את הנרעת, קל וחומר שהוא דומה את השבת. [ולפחותא זו הוא להו"א של הגמ', אולם למסקנא ילפינן לה מדכתיב 'וציוס השמיני וכו'', ואפילו בשבת].

העשירי, נמול ביום אחד עשרי'. כל שכן מצות כסוי שאין ודאו דוחה שבת [להלן יתבאר באיזה אופן איירי], אינו דין שאין ספיקו דוחה יום טוב. ובגמ' פרכינן שני פירכות על הקל וחומר שאמר רבי יוסי:

(א) אמרו לו חכמים, תקיעת שופר בגבולים תוכיה, שאין ודאה דוחה שבת, ומכל מקום ספיקה דוחה יום טובי' [להלן יתבאר באיזה ספק איירי]. הרי מבואר דיותר קל לספק חיוב לדחות יום טוב, מודאי חיוב שידחה את השבת. והוא להיפוך ממה שהוכיח רבי יוסי ממילה, שיותר קל שודאי חיוב ידחה שבת, מספק חיוב ידחה יום טוב.

(ב) רבי אלעזר הקפר בריבי [אדם גדול] השיב תשובה, דיש לפרוך, מה למילה שכן אינה נוהגת בלילי ימים טובים, אלא ביום [דכתיב ביום השמיני], תאמר במצות כיסוי, שנוהג בלילי ימים טובים.

אמר רבי אבא, קל וחומר זה של רבי יוסי הוא אחד מן הדברים שהיה רבי חייא אומר שאין לו תשובה עליהם, ורבי אלעזר הקפר בריבי השיב עליה תשובה.

• מהא דאמרו בברייתא שמצות כסוי אין ודאו דוחה שבת, מבואר דלא כרב עינא שהשוחט בשבת לחולה שיש בו סכנה חייב בכיסוי הדם.

ואין לדחות שהברייתא איירי רק כאשר עבר על איסור שבת ושחט לכריא, דלא ניתנה שבת לידחות אצל שחיטה זו, אבל בשחיטה לחולה דניתנה שבת לידחות אצל שחיטה זו, מותר.

^י ילפינן שמילה שלא צומנה אינו דוחה יום טוב, מדכתיב אלל יום טוב 'הוא לצדו יעשה לכם', 'הוא' - רק אוכל נפש דומה יום טוב ולא מכשיריו, 'לצדו' - ולא מילה שלא צומנה.

ואף דהמשנה איירי כסיוס טוב הוא ודאי שלא צומנה, דהוא כבר עכ"פ יום התשיעי, ילפינן מיניה דה"ה נולד בין השמשות [ס' יום לפני] כניסת יום טוב, דהוא ספק שמיני ספק תשיעי, שאין מוהלין אותו ביום טוב, משום דשמא תשיעי הוא, והוי ליה מילה שלא צומנה; מחר"ם.

^י דקיימא לן במס' ראש השנה (דף כ"ט); בשבת במקדש היו מוקיעין, אבל לא צמדיה. [רבנן גזרו שלא לתקוע צמדיה, גזירה שמא יעביר השופר ד' אמות צרעות הרצים].

^י דגם ביום טוב שייך צוה גזירה דשמא יעבירו, דאם אשה היא זה הטומטום, אסור להוציא לנרקה, דהא לא מיחייבא, ואין להמיר מטעם הואיל והותרה הוצאה לנרקה, הותרה נמי שלא לנרקה, דהיינו דוקא היכא דהוי נרקה היום קטא, אבל הכא ליכא נרקה היום כלל. [אולם לדעת רש"י במס' ציצה (דף יב). מה"מ מותר אף שלא לנרקה כלל]. אי נמי הכי קאמר, שאין ודאה דוחה שבת, משום גזירה דרבנן שמא יעבירו, וספיקה דוחה יום טוב אף על גב דאיכא נמי איסורא דרבנן בתקיעה, שהיא חכמה ואינה מלאכה, ומכל מקום נדחה איסור זה מספק; תוספות ד"ה תקיעת.

אינה נקט כיסוי הדם בשבת כדומה למילה שעושה כן ברשות, אף כיסוי נמוי איירי כשהשחיטה היא ברשות.

• בפירכא ראשונה שהקשו חכמים מתקיעת שופר בגבולין שאין ודא דוחה שבת ומכל מקום ספיקה דוחה יום טוב, אין לפרש ד'ספיקה' היינו ספק חול ספק יום טוב, דכיון שתקיעת שופר דוחה ודאי יום טוב, ספק יום טוב וספק חול – כגון שני ימים טובים של ראש השנה שהאחד ספק, ודאי הוא דוחה.

כיסוי הדם בשחיטה שאינה ראויה

תנן במשנתין: (א) השוחט ונמצאת טריפה, (ב) השוחט לעבודה זרה, (ג) השוחט חולין בפנים, (ד) השוחט קדשים בחוץ, (ה) השוחט היה ועוף הנסקלים [כגון שנרבעו ונגמר דינו, ושחטן]; לרבי מאיר חייב בכיסוי הדם, משום דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לחכמים פטור, משום דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה [דכתיב במצות כיסוי הדם אשר יאכל ושפך את דמו וכסוהו בעפר הרי בעינן ראוי לאכילה].

אולם השוחט ונתנבלה בידו, או הנוחר, או המעקר סימניו, לכולי עלמא פטור מלכסות, שאינה מעשה שחיטה כלל.

שיטת רבי בשחיטה שאינה ראויה

אמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, נראו לרבי דבריו של רבי מאיר באותו ואת בנו, דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לחיוב, ושנאו בלשון חכמים, כדתנן (לעיל דף פ"א): דרבי שמעון פטור, וחכמים מחייבין. ואילו לענין כיסוי הדם נראו לו דברי רבי שמעון דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, ושנאו בלשון חכמים, כדתנן במשנתין, דרבי מאיר חייב וחכמים פטורין.

טעם המחלוקת לענין 'אותו ואת בנו': טעמו של רבי מאיר דלענין 'אותו ואת בנו' שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, אמר רבי יהושע בן לוי דיליף גזירה שוה 'שחיטה' 'שחיטה' משחומי חוץ דכתיב 'אשר ישחוט', מה התם שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, שהרי שחומי חוץ אסורים בהנאה, אף לענין אותו ואת בנו דכתיב 'לא תשחוט' שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. וטעמו של רבי שמעון, אמר רב מני בר פטיש דיליף מדכתיב וכשבאו אחי יוסף אצלו וצוה לאשר על ביתו **וטבוח טבח והכן** מה לחלן שחיטה ראויה [דכתיב בהמשך כי אתי יאכלו האנשים בצהרים], אף כאן דוקא שחיטה ראויה.

רבי מאיר סובר דאין ללמוד מ**טבח טבח והכן** דבעינן שחיטה ראויה, משום דדנין 'שחיטה' מ'שחיטה', ואין דנין 'שחיטה' מ'טביחה'. ואף דמצינו תנא דבי רבי ישמעאל דיליף גזירה שוה לענין נגעי בתים הא דכתיב **ושב חכהו** והא דכתיב

דף פ"ה ע"א

אלא על כרחך הכוונה לספק איש ספק אשה, כגון מומטום או אנדרוגינזם. שעל צד שהיא אשה פטורה מתקיעת שופר, ומכל מקום דוחה יום טוב גמור.

אבל רבי יוסי לא חשיבא ליה הא פירכא, דאזיל למעמיה דאמר אפילו אשה ודאית שודאי פטורה מתקיעת שופר כיון דהוא מצות עשה שהזמן גרמא, מותר לה לתקוע. כמו שכבר נחלקו לענין סמיכה על קרבנות; לתנא קמא, בני ישראל סומכין ולא בנות ישראל סומכות¹⁰. ורבי יוסי ורבי שמעון, אומרים דאף על פי שהם פטורות יש להם רשות לעשות סמיכה. וכיוצא בה מותר להם לתקוע בשופר בראש השנה, אף על פי שהם פטורות מתקיעת שופר, ולא אמרינן חילול יום טוב הוא. אבל בכיסוי הדם ביום טוב, כיון דאם היא ודאי בהמה אסור לכסות, הכי נמי כשיש ספק אם היא בהמה ועל צד זה אסור לכסות, אין מחללין עליה יום טוב.

רבינא אמר, דאף לשיטת רבנן שאשה אסורה לתקוע בשופר בראש השנה, יש לדחות הפירכא מהא דמצינו שמומטום ואנדרוגינזם מותרים לתקוע ביום טוב. דיש לומר, שדוקא תקיעת שופר דאף על פי שאינה דוחה שבת בגבולין, מכל מקום דוחה היא שבת במקדש, ולכן אלים ספיקה לדחות יום טוב בגבולין. אבל כיסוי הדם דאין ודאו דוחה שבת כלל, אין ספיקה דוחה יום טוב.

• בהא דחשיב רבי אליעזר הקפר בריבי על קל וחומר של רבי יוסי, דמה למילה שכן אינה נוהגת בלילי ימים טובים. מקשה הגמ' וכי רק בלילי ימים טובים אינה נוהגת, הא אינה נוהגת בשום לילה. אלא דבאמת צריך לומר שכן הוא הפירכא, מה למילה שכן

¹⁰ משום דהם פטורות ממצות סמיכה, ונמצא עושה עבודה נקדשים [שהרי סמיכה היא בכל כחו]; ע"פ רש"י כאן. [אולם רש"י צמח עירובין (דף ל"ו ע"ב ד"ה נשים) פי' מטעם כל תוסיקא].

דף פ"ה ע"ב

לא לכל אמר רבי מאיר דשמה שחיטה

אמר רבי אבא, לא לכל דבר אמר רבי מאיר דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. דהרי מודה רבי מאיר דשחיטה שאינה ראויה אין מתירתה באכילה. הקשו בגמ' דפשיטא הוא, וכי הוה אמינא דטריפה יהא מותר על ידי שחיטה. תירצו בגמ', דאיצטריך לאשמעינן שהשוחט טריפה ומצא בה בן ט' חי – דלאו ירך אמו הוא כולי האי, ולכן אין דינה כטריפה אף שנמצא במעי טריפה. והוה אמינא דאם נשחטה האם, אף דשחיטה שאינה ראויה היא, כיון דשמה שחיטה, תתיר את ולדה שלא יהא צריך שחיטה בפני עצמה. קא משמע לן דאין שחיטת אמו מתירתה, אלא צריך שחיטה בפני עצמו [ושחיטת עצמו מועיל כדאמרין לעיל (דף ע"ד)].

דארבעה סימנין אפשר ביה רחמנא בבן תשעה חין.

ואף דרבי מאיר עצמו סבירא ליה לעיל (דף ע"ד) דבן פקועה אפילו היא כשרה מעון שחיטה, ואם כן ודאי דשחיטת טריפה לא עדיפא שתתיר הולד בלא שחיטה. מכל מקום רבי סובר כרבי מאיר דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לענין אותו ואת בנו, וסובר כרבנן לעיל דבן פקועה כשרה אין צריך שחיטה אלא שחיטת אמו מתירתה. ואם כן הוה אמינא דלרבי תהני שחיטת אמו שלא יהא צריך לשחוט הולד, קא משמע לן דלא.

לא לכל אמר רבי שמעון דאינה שחיטה

אמר רבי אבא, לא לכל אמר רבי שמעון דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. דהרי מודה רבי שמעון דשחיטה שאינה ראויה מטהרת את הבהמה שלא תטמאה בנבלה.

הקשו בגמ', דפשיטא הוא, דהא אמר רב יהודה בשם רב, וי"א ששנינו כן בברייתא, דילפינן מדכתיב וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנוגע בנבלתה יטמא, דרק מקצת בהמה

¹ כשיטת רבי יהושע לעיל (דף נ"ח ע"א) דולד טריפה אין דינה כטריפה. אולם רבי אליעזר שם חולק עליו. [להמ"ד דטריפה אינה יולדת ופליגי צעזער ירך אמו, ולמ"ד יולדת לא פליגי רק בנטרפה ולצט"ק עיברה].

² וכחז רש"י, דהוה אמינא כיון דבן ט' הוא ושחיטת עצמו ממירתו אפילו לרבי שמעון, כדקיימא לן לעיל ארבעה סימנין אפשר ביה רחמנא, הילכך לאו ירך אמו הוא, לאיתסורי משום טרפות דידה. ובלב אר"י הקשה דמה ענין ר"ש לכאן, וכחז דאולי ט"ס הוא, דעיקר כוונתו לרצון שחולקים על רבי מאיר וסוברים דבן פקועה כשרה אין צריך שחיטה.

ובא הכהן דזו היא שיבה זו היא ביאה. הני מילי היכא דליכא תיבה הדומה לו. אבל אם איכא תיבה הדומה לו ממש, עדיף ללמוד מתיבה הדומה לו.

רבי שמעון לא רצה ללמוד משחוט חוץ, משום דדנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים. אבל רבי מאיר הקשה לו, אמו איסור 'אותו ואת בנו' אינו נוהג בקדשים. והיינו דאמר רבי חייא, שנראה לרבי דבריו של רבי מאיר באותו ואת בנו, ושנאו בלשון 'חכמים'.

טעם המחלוקת לענין 'כיסוי הדם': טעמו של רבי מאיר שסובר לענין כיסוי הדם דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, אמר ריש לקיש דיליף גזירה שוה 'שפיכה שפיכה' משחוט חוץ. מה שחוט חוץ דכתיב בה 'דם שפך' דהוה שחיטה שאינה ראויה, דהיא אסורה בהנאה, ומכל מקום שמה שחיטה. אף לענין כיסוי הדם דכתיב 'ושפך את דמו', שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה.

ורבי שמעון יליף דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה מהא דכתיב בפרשת כיסוי הדם **אשר יאכל** הרי דצריך להיות ראוי לאכילה.

רבי מאיר סובר, דאין למעט שחיטה שאינה ראויה מ'אשר יאכל', דזה בא למעט רק עוף טמא. ורבי שמעון אומר, שהטעם דעוף טמא אינו חייב בכיסוי, הוא משום הא גופא דלאו בר אכילה הוא. וכמו כן טרפה ושאר שחיטה שאינה ראויה דלאו בר אכילה הוא אינו חייב בכיסוי.

והיינו דאמר רבי חייא, דנראה לרבי דבריו של רבי שמעון בכסוי הדם, ושנאו בלשון 'חכמים'.

¹⁰ וילפינן כמו בשבוע הראשונה כשראה שהנגע נתפשט צריך לחלוץ האזנים, ולקלוף טיט הקיר, ולטות המקום מחדש, וזמן לו שבוע. כמו כן בשבוע השני עושה כן, ורק בשבוע השלישי נותן את הצית.

¹¹ ומ"מ בקדשים נמי פטר בשחיטה שאינה ראויה, משום דעיקר קרא ד'אותו ואת בנו' בחולין כתיב, דשור הפסקה הענין; תוספות ד"ה ואין, ולעיל (דף פ:): ד"ה קדשים.

¹² דמשמע ליה דלעצד קדשים עיקר משום דפרשת קדשים כתיב לאו זה, ועוד דליגמר שחיטה שחיטה. אבל רבי שמעון סבר דעיקר מלוא בחולין הוא שהוא צרוב, (וע"ע הערה דלעיל), ועוד דכיון דגבי כיסוי הדם כתיב אשר יאכל למימלא דבני שחיטה ראויה, הכי עדיף לן טפי למיעצד צנין אב; רימב"א.

מטמאה, ומקצת בהמה אינה מטמאה, דטרפה ששחטה אינה מטמאה.

רבי חייא נפל לו בפשתנו תולעת האוכלת פשתן. נתן לו רבי עצה לכך, שיטול עוף וישחטנו במקום מי המשרה שהפשתן שם, וכשיריח התולעת ריח הדם, יברה, לפי ששונא הוא לדם עוף. והקשו בגמ' האידך צוהו לעשות כן והרי צריך לכסות דם העוף. דשנינו בברייתא, השוחט וצריך לדם, חייב לכסות, ואם כן לא יוכל לעשות ממנו צרכיו, אלא כיצד יעשה ויהא פטור מן הכסוי, או חונקו או עוקר סימניו. ונאמרו ב' דרכים מה אמר לו רבי לרבי חייא:

(א) רב דימי אמר, דבאמת אמר לו רבי 'צא טרוף', שיעשהו תחלה טריפה, ואחר כך ישחטנו. ומשום דהוה שחיטה שאינה ראויה, יהא פטור מכיסוי הדם. (ב) רבין אמר, דאמר לו 'צא נחור' שינחור את העוף, ולא הוה שחיטה כלל, ולכן יהא פטור מכיסוי הדם.

והנה לרב דימי דסבירא ליה דאמר ליה 'צא טרוף', הא דלא אמר לו לנחור, אין המעם משום דסבר אין שחיטה לעוף מן התורה, ואם כן נחירתו זו היא שחיטתו ויהא צריך כסוי. דהא שנינו בברייתא דרבי דרש מזה דכתיב וזבחת מבקרך וצאנך וכו' כאשר צויתך, מכלל שנצטוו משה רבינו בעל פה הלכות שחיטה – שהרי בתורה לא מצינו שצוהו. ומלמד שנצטוו משה על הושט, על הקנה, על רוב אחד בעוף, ועל רוב שנים בבהמה.

דף פ"ו ע"א

אלא ודאי רב דימי מודה דסבירא ליה לרבי דנחירה לא בעי כסוי, והכי אמר רב דימי דאף ב'צא טרוף' סגי, כיון דשחיטה שאינה ראויה היא, וכדאמר רבי חייא בר אבא דבכיסוי הדם ראה רבי דבריו של רבי שמעון דשחיטה שאינה ראויה לא הוה

תירצו בגמ', דרבי אבא בא לאשמעינן שאפילו השוחט את הטרפה והיא חולין בעזרה, מטהרת מידי נבילה. דאף דסבירא ליה לרבי שמעון דלענין שחיטת חולין בעזרה לאו שמה שחיטה, כדשנינו בברייתא, השוחט חולין בעזרה באופנים אלו; שחט את הטרפה [כגון נחתכו רגליה טרפות הניכר], או השוחט את הבהמה ונמצאת טריפה בבני מעיין, לרבי שמעון הבהמה מותר בהנאה כיון דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה [ולכן לא קרינא בהו 'חולין שנשחטו בעזרה', דהא כתיב בה זבחה כי ירחק וכו' וזבחת], והכמים אוסרין בהנאה משום דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. והוה אמינא, הואיל ולרבי שמעון מותר בהנאה, אלמא לאו שחיטה היא כלל. אם כן הוה אמינא דמידי נבילה נמי לא מטהרה, קא משמע לן דנטהר.

שאל רב פפא, האם מוכרח מזה שסובר רבי שמעון שאיסור חולין בעזרה דאורייתא היא, [דילפינן ליה מ'זבחת']. דאם אינו אסור רק מדרבנן – משום שהרואה שנשחטו בפנים יסבור דקדשים ניהו, וכאשר רואה שנאכל בחוץ יבא להתיר אכילת קדשים בחוץ, לא היה מקום לחלק בין שחיטה ראויה לשחיטה שאינה ראויה. דהא מכל מקום הרואה שהוא נהנה מבהמה שנשחטה בעזרה אף שהיא טריפה, יסבור שמותר ליהנות מקדשים פסולים.

אמר אביי שכן הוא, דסבירא ליה לרבי שמעון דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא, והביא ראיה מהא דתנן, רבי שמעון אומר, חולין שנשחטו בעזרה ישרפו באש, וכן היה שנשחטה בעזרה – אף על גב דכולי עלמא ידעי דחיה לאו קדשים ניהו, ישרפו באש. ובשלמא אם דאורייתא הוא, מובן הא דגזרינן לאסור חיה אטו בהמה. אבל אם אינו אלא מדרבנן משום גזירה שמא יטעה בה הרואה שמותר לאכול קדשים בחוץ, הלא לא גזרינן גזירה לגזירה, לאסור גם חיה אטו בהמה.

²⁰ ומן הסתם רבי ס"ל כאציו רש"ג דס"ל לקמן (פס.), דלריך לכסות כל דם הנפש, ואין המולעת צורח רק מדם הנפש; לב אריה.

או דלכתחלה כו"ע מודי דבעינן לכסות כולו; גליון מהרש"א יו"ד סי' כ"ח סט"ו בשם שו"ת בית שלמה (חסין), והג' מהרש"ק נדעת חכמים סי' כ"א.

²¹ ואין לומר דהמעשה דלמר כן רבי היה צעוף טמא שאין לריך כיסוי, ד"ל שידוע היה להם שאין המולעת צורח אלא משום ריח דם של עוף טהור; ריטב"א.

²² י"מ דדריש בגימטריא, דכ'אשר' - אל"ף אחד צעוף, שי"ן שנים צהמה, רי"ש רובו של אחד כמיהו, רוב אחד צעוף ורוב שנים צהמה, וראשי אותיות למפרע של כ'אשר' הוי רובו של אחד כ'מיהו; תוס' לעיל דף כ"ח ע"א ד"ה ועל רוב אחד.

²³ לא רק כלפי השוחט שלא עשה מעשה שחיטה, אלא אף לגבי הבהמה גופה לא הוה שחיטה; תוספות ד"ה סלקא דעתך.

²⁴ רש"י כתב, דנקט לשון 'גזירה' משום דנסיפא מנאך שאסור מדרבנן אין לאסור חיה רק מגזירה אטו צהמה. אמנם צאמת אס הוא אסור מדאורייתא, מאותו פסוק שנתרבה צהמה במסכת קידושין, נתרבה נמי חיה. אלא הכי קאמר, אפילו לא הוה כתיב צהמה חיה, צדין הוא דנגזור חיה אטו צהמה דלא הוה גזירה לגזירה.

קנין תורה

אחרים שרואין השחיטה חייבין לכסות הדם. אבל אם שחטו בינן לבין עצמן, פטורים [הרואים את הדם] מלכסות.

לענין אותו ואת בנו; אם שחטו ואחרים רואין אותן, כיון דשחיטתן כשרה, אסור לשחוט אחריהם הבן או האם. ואם שחטו בינן לבין עצמן, לרבי מאיר מותר לשחוט אחריהן הבן או האם. לחכמים אסור לשחוט אחריהם, שמה יפה שחטו והויא לה שחיטה מעלייתא. ואף חכמים מודים, שאם שחט שאינו סופג את הארבעים, כיון דספק היא אם היה שחיטתם כשרה.

♦ מתחלה פברו בגמ' דרבנן אינן חולקים אלא על הסיפא לענין אותו ואת בנו, אבל מודים לענין כיסוי הדם שאם שחטו בינן לבין עצמן פטורים מלכסות הדם. אבל הקשו, למה לא יהיו חייבים לכסות מספק שמה שחיטה יפה היה, כמו שאסורים באותו ואת בנו מהאי טעמא. ואין לומר משום חשש שאם יאמרו שהיבין לכסות הדם, יאמרו אנשים דשחיטה מעלייתא היא, ויבואו לאכול משחיטתם. דאם כן לענין אותו ואת בנו נמי היה להם להתיר לשחוט אחריהם הבן או האם, מוחשש שאם יאמרו דאסור לשחוט אחריהם, יבואו לאכול משחיטתן.

ואין לומר דבאותו ואת בנו, הרואה שאין שוחטין בנו אחריו לא יתלה שמשום איסור 'אותו ואת בנו' הוא, אלא יאמר שאינו שוחט בנו אחריו משום דאינו צריך לבשר. דכמו כן לענין כיסוי הדם יש לומר שאפילו אם יחייבו הרואה לכסות מספק, לא יבא הרואה אותו מכסה לאכול ממנו, כי יאמר שזה שמכסה הדם אינו אלא כדי לנקר חצרו.

ואין לומר משום שוחט באשפה, שהכל יודעים שהכיסוי לאו לנקר הוא, ואם כן יש לחוש שיבואו לאכול משחיטתו, וכן מוחשש שאם יבא הרואה ששחטו והדם מגולה לימלך אצל בית דין אם חייב הוא לכסות, ויאמרו לו לכסות, יאמר לעצמו שאכן שחיטה כשרה היא ויבא לאכול ממנו. דכמו כן לענין אותו ואת בנו יש

שחיטה. וכל שכן ב'צא נחור' דלאו שחיטה היא כלל דאין צריך כיסוי.

רבין דסבירא ליה שאמר לו רבי 'צא נחור', הא דלא אמר לו לעשותו מריפה, אין הטעם משום דסבירא ליה דבשחיטת מריפה חייב בכיסוי. דהא אמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, דנראה לו לרבי דבריו של רבי שמעון בכסוי הדם דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, ושנאו בלשון חכמים.

אלא דלא מיבעיא 'צא מרוק' דשחיטה שאינה ראויה היא ולא שמה שחיטה ופטור מכיסוי, אלא אפילו 'צא נחור' גם כן יהא פטור מכיסוי. דהוה אמינא דבנחירה יהא חייב בכיסוי, דאין שחיטה לעוף מן התורה, ונחירתו זו היא שחיטתו. קא משמע לן דאף בנחירה פטור מכיסוי, ורבי למעמיה דאמר יש שחיטה לעוף מן התורה וילף ליה מכאשר צויתך כדלעיל.

♦ הקשו בגמ', האידך אפשר שנפל תולעת בפשתנו של רבי חייא. הא אמר רבין בר אבא וי"א רבי אבין בר שבא, משעלו בני הגולה מבבל לארץ ישראל, פסקו הויקין [כוכב שבי], והזועות [הארץ מדועזת] והרוחות, והרעמים, לפי שכולן לקללה. וגם לא החמיץ יינם, ולא לקה פשתנם. ונתנו חכמים עיניהם ברבי חייא ובניו שעלו מבבל, שבזכותם באתה טובה זאת. ואם זכותו היה גדול כל כך, האידך אפשר דלרבי חייא עצמו נפל תולעת בפשתנו. תירצו, דלא מהני זכותם של צדיקים אלא לשאר העולם, אבל לדידהו לא אהני בעולם הזה.

וכן מצינו שמהני זכות של צדיק לאחרים, ולא לעצמו [משום דשכרו שמור לו לעולם הבא]. דאמר רב יהודה בשם רב, בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת 'כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני [הוא רבי חנינא בן דוסא, ובימי היה קול זה יוצא], וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת', שלעצמו היה מתפרנס בצער ובצמצום.

כיסוי הדם בשחיטת חרש שומה וקמן

תנן במשנתנו, דיני שחיטת חרש שומה וקמן לענין כיסוי הדם; אם שחטו ואחרים רואין אותם, כיון דשחיטתן כשרה, אותן

^פ כדמתן לקמן (דף פ"ו). שחט ולא כסה ורואה אחר חייב לכסות. [ואין לומר שהקטן עצמו חייב לכסות, כי על הקטן עצמו אינו מוטל שום חיוניס].

^מ ואף דמשום גזירה דלמא אתי למיכל נבלה אין להתיר לאו דאיתו ואת בנו מספק, [דמה לי לאו דאיתו ואת בנו ומה לי לאו דנבלה], מכל מקום היה פשיטא ליה לגמרא דלי לאו דרוב מעשיהם מקולקלים לא היו פוטרים אף מלכסות, משום גזירה דלמא אתי למיכל, אף שהוא שז ואל תעשה דעלמא. אלא ודאי דרוב מעשיהם מקולקלים ולא הוה שחיטה כלל, אלא כטעם למה לא נחמיר להטעין כסוי לחומרא, אמרי' דפטור משום דלמא אתי למיכל, ועל זה מקשה דכיון דרוב מעשיהם מקולקלין, יש לנו להתיר נמי לשחוט אחריהם דלמא אתי למיכל; תוספות ד"ה סיפא.

^י לאו אנשי כנסת הגדולה קאמר, אלא בהנך דורות אחרונים קאמר, שהתחילו ללקות בני ארץ ישראל בייס ופשתנס, מפני שנתקלקלו הדורות, ומשעלו מבני צבל לכאן, שהיו חסידים, פסקו כאן הזועות.

אבל רבי מאיר סובר שהעיסה מהור, שרק רוב תינוקות מטפחין באשפה, אמנם מיעוטם אין מטפחין, ואם כן יש מיעוט תינוקות שאינם טמאים. וכיון שעיסה זו בחזקת טהרה עומדת, סמוך מיעוטא לחזקה, ואיתרע ליה רובא.

דף פ"ו ע"ב

תירצו, דאם אמר רבי מאיר לסמוך להקל משום מיעוט וחזקה לענין ספק טומאה, וכי יאמר כן בנוגע לספק איסור. ולכן איצטריך לומר דרוב מעשיהם מקולקלין, דעכשיו יש רוב וחזקה, ולא הוה שחיטתא.

♦ פעם הורה רבי כרבי מאיר דאחר ששחטו חרש שומט וקמן בהמה מותר לשחוט בנו אחריו, ופעם הורה כחכמים. ונסתפקו בגמ' איזו מן ההוראות היו אחרונה, דסמכין עליה דנימא הדר ביה מקמייתא.

רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא, ורבי זירא, עמדו בשוק של קיסרי אצל פתח בית המדרש. יצא רבי אמי ומצאן, אמר להם וכי לא אמרתי לכם דבזמן בית המדרש אל תעמדו בחוץ, שמא לא תהא ברור השמועה לאותם שבפנים להשיב לשואל, ואם הייתם שם הייתם אומרים אותה. רבי זירא נכנס ורבי אבא לא נכנס. ישבו ושאלו שם איזה מן ההוראות אמר רבי באחרונה, הלכה כרבי מאיר או הלכה כחכמים. אמר להם רבי זירא, לא הייתי יודע שהיתה שאלה זו בפנים בעוד שהייתי אצל רבי אבא, שאם כן הייתי שואלו, שמא שמע מאביו רבי חייא בר אבא ששמע מרבי יוחנן, שהרי כל שלשים יום היה רבי חייא בר אבא חוזר תלמודו לפני רבי יוחנן.

ולבסוף פשטוהו מהא דשנינו, דשלח רבי אלעזר לגולה, הוו יודעים שהורה רבי כרבי מאיר, ולא חש להודיעם שהורה אף כחכמים, ועל כרחך דהיה ידוע לו דההוראה כרבי מאיר היה באחרונה.

לחשש כן דאם בא לימלך אצל בית דין האם מותר לו לשחוט בנו ויאמרו לו שאסור, יסבור שהשחיטה כשרה.

אלא מסיק הגמ', דבאמת רבנן לאו להכי חיישי, אלא ודאי חולקים על רבי מאיר גם ברישא, דאף כששחטו בינם לבין עצמם חייב הרואה בכיסוי הדם מספק. אלא המתנינו עד שרבי מאיר הסיק לבוליה למילתא, ואחר כך חלקו עליו על הכל.

♦ טעמא דרבנן דחרש שומט וקמן ששחטו בינן לבין עצמן חייב הרואה בכיסוי הדם ואסור לשחוט בנו אחריו, מובן בפשיטות. דאף שאסור לאכול הבשר משום ספק, אזלינן נמי לחומרא שמא השחיטה כשרה וחייב הדם בכיסוי, ואסור בשחיטת אותו ואת בנו ביום אחד.

ומעמנו של רבי מאיר שמיקל ופותר מכיסוי הדם ומתירו ב'אותו ואת בנו', אמר רבי יעקב בשם רבי יוחנן, שרבי מאיר סובר דודאי אין השחיטה כשרה, והאוכל ממנה חייב מלקות משום נבלה.

וביאר רבי אמי טעמו משום דסבירא ליה דרוב מעשיהן של חרש שומט וקמן הם מקולקלים³.

הקשה רב פפא לרב הונא בריה דרב יהושע, וי"א רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא, למה הוצרך רב אמי לומר דלרבי מאיר רוב מעשיהם מקולקלין, הרי אפילו אם היה מיעוטן מקולקלין ורובן מתוקנין, הוה פשיטא לן דנבלה היא לרבי מאיר. דהא שמעינן ליה דרבי מאיר חייש למיעוטא. ואם כן סמוך המיעוט לחזקת איסור של הבהמה – דבהמה זו בחזקת איסור אבר מן החי היתה עומדת ולא נודע לך שנשחטה. וכיון דהוה מיעוט וחזקה כנגד הרוב, איתרע רובא והוה נבילה.

ומצינו דלרבי מאיר כשיש מיעוט וחזקה כנגד רוב לא אזלינן בתר רובא. דתנן, תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו, לחכמים העיסה טמא, מפני שדרכו של תינוק לטפח ידיו באשפות ששרצים מצויים שם, וטימא את העיסה שאנו רואין שנגע בה.

³ ורבנן מספקא להו אי רוב מעשיהם מקולקלין [ולכן אסור לאכול משחיטתן] אי רוב מעשיהם מתוקנין [ולכן אסור לשחוט בנו אחריו]. והשתא לא מהניא חזקה מידי [לומר שחזקת איסור דבהמה תכריע שודאי לאו שחיטה היא, ויהא מותר לשחוט אחריו], דשמא רוב מעשיהם מתוקנים.

ולרבי מאיר רוב מעשיהם מקולקלים, ולכן מותר לשחוט את בנו אחריו, ואף דרבי מאיר חייש למיעוטא כמו שיתבאר, לא אמרינן דאסור בשחיטת אותו ואת בנו מחשש מיעוט דמעשיהם מתוקנים, דסמוך חזקה לרוב מקולקלין והוה ליה מיעוטא דמתוקנין מיעוטא דמיעוטא, למיעוטא דמיעוטא לא חייש רבי מאיר; תוספות ד"ה מאי.

³ ואע"פ שצטומאה נמי איכא איסור אס היא תרומה, כיון דתינוק הוה דבר שאין צו דעת לישאל גמרינן מסוטה לטהר אפילו צרה"י, ואע"ג דליכא חזקה, כגון הכא דכי סמכין מיעוטא לחזקה הוי פלגא ופלגא; תוספות ד"ה סמוך.

⁴ אבל אי לא דאיכא 'רובא' דמקולקלים וחזקה, אף אס היא 'פלגא' מקולקלים והוה סמכין פלגא לחזקה והוה כרובא, מ"מ לא היה רבי ממיר לשחוט אחרים דרבי מאיר חייש למיעוטא ושמא יפה שחטו⁴ אריה צביאור דרבי רש"י

שחט הרבה חיות, הרבה עופות, עוף וחייה

שחט מאה חיות במקום אחד, די בכסוי אחד לכולן. דכתיב 'חיה' ומשמע כל חיה, בין מרובה – חיות הרבה, ובין מועטת – חיה אחת.

שחט מאה עופות במקום אחד, די בכסוי אחד לכולן. דכתיב 'עוף' ומשמע כל עוף, בין מרובה, ובין מועט.

שחט חיה ועוף במקום אחד, לתנא קמא די בכסוי אחד לכולן.

לרבי יהודה, לאחר ששחט חיה יכסנה, ואחר כך ישחוט את העוף. ויליף ליה מדכתיב חיה 'או' עוף הפסיק זה מזה, להטעין כיסוי לכל אחד ואחד בפני עצמו.

ושנינו בברייתא דאמרו לו חכמים, הא כתיב כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא. וביאור קושיתם הוא, דחכמים הקשו לרבי יהודה, האיך אפשר לו ללמוד מ'או' דצריך כיסוי לכל אחד, הא צריך 'או' לחלק, שלא יאמרו דאין צריך כסוי אלא אם כן שחט שניהם חיה ועוף. ועל זה אמר להם רבי יהודה, דילפינן לחלק מהא דכתיב 'דמו' בנפשו הוא, דמשמע אפילו דם של אחד. ועל זה השיבו לו חכמים, ד'דמו' הרבה משמע, כדכתיב כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא.

הפסק לענין ברכה

אמר רבי חנינא, מודה היה רבי יהודה לענין ברכה על השחיטה, שאם שחט חיה וכיסה דמו ואחר כך שחט עוף, שאף אחר כיסוי הראשון, כשהחזיר לשחוט מין השני אין צריך לחזור ולברך על השחיטה.

הקשו בגמ' מאי שנא מהא דרב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב שיישבו בסעודה, ורב ייבא סבא היה משמש להם בסעודה. אמרו לו, מזוג כוס לברכת המזון. חזרו ונמלכו ואמרו, מזוג כוס לשתות. אמר להם רב ייבא סבא בשם רב, כיון דאמר אדם 'הב ליבריד' וגילה דעתו שגמר סעודתו, שוב אסור לו לשתות עד שיברך ברכה לפניו, שאין השתיה של עכשיו מצטרפת לסעודה ראשונה. וכמו כן הכא למה לא אמרינן כיון דהתחיל להתעסק

בכיסוי הוה הפסק מן השחיטה, וכאשר חוזר לשחוט יהא חייב בברכה שנית.

תירצו דאינו דומה, דהתם אי אפשר לשתות ולברך בבת אחת, הלכך כי אמר 'הב ליבריד' נתן דעתו לפסוק מלשתות. אבל בשחיטה וכיסוי הדם, אף על פי שיודע שיכסה דם ראשון לא הסיח דעתו מן השחיטה, וכל שעתא זמן שחיטה היא לו, אפילו בשעת כיסוי, דאפשר שישחוט ביד אחד ויכסה בידו השני.

דף פ"ז ע"א

ושפך וכו' וכסה

תנן במשנתינו, שחט ולא כסה וראהו אחר, אותו אחר חייב לכסות. וילפינן בברייתא מדכתיב ושפך וכו' וכסה דמי ששפך יכסה. אבל אם שחט ולא כסה, וראהו אחר, גם כן חייב לכסות, דכתיב בפרשת כיסוי ואומר לבני ישראל אוהרה הוא לכל בני ישראל.

שנינו בברייתא, דילפינן מדכתיב ושפך וכו' וכסה דבמה ששפך בו – בידו, יכסה, שלא יכסנו ברגל, שלא יהיו מצות בזויות עליו.

מעשה היה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה הדם, וחייבו רבן גמליאל ליתן להשוחט עשרה זהובים, מפני שהפסידו שכר. ונסתפקו בגמ', האם עשרה זהובים הוא משום שכר המצוה, או משום שכר ברכה. ונפקא מינה למי שלקח מחבירו ברכת המזון, שיש בה ד' ברכות וכולם מצוה אחד הוא. דאם אזלינן בתר מצוה אינו חייב אלא עשרה זהובים. ואם שכר ברכה הוא, חייב ארבעים זהובים.

ופשטוהו ממעשה שאמר ההוא מין לרבי, מי שיצר הרים לא ברא רוח, ומי שברא רוח לא יצר הרים, דהא כתיב כי הנה יוצר הרים ובורא רוח. אמר ליה, שומה, שפיל לסיפיה דקרא דכתיב ה' צבאות שמו אלמא חדא הוא דבראינהו. אמר לו המין, תן לי זמן ג' יום להחזיר לך תשובה. ישב רבי ג' ימים בתענית שהמין לא ימצא לו תשובה. לאחר ג' ימים כאשר היה רבי רוצה לסעוד,

^א כגון שחטף מחצרו כוס של צרכת המזון, ודחפו חוץ לצית וסגר צפניו עד שצרכו והלכו להם, ואף שהחטף חייב לצרף ג"כ צפני ענמו, אין לו לאדם שכר צרכה " והוצים אלא על צרכה שמצרך צפני אחרים, אצל צינו לצינו לא; ש"ך חו"מ סי' שפ"ז סק"ד.

^ב לפי שהיה גדול ונשיא בישראל, והיו הכל מתאספים כשמתווכחים, היה חלול וגנאי אם ינלמוהו; תוספות הרא"ש.

^א מה שפירש"י הגמ' על צרכת השחיטה, נראה דלא חמי לאפוקי צרכת הכיסוי, אלא אף צרכת הכיסוי אין צריך לחזור ולצרך, ולא נקט בפירושו צרכת שחיטה, אלא משום דרבי יהודה לא איירי במתניתין אלא בשחיטת האחרון, ולא בכסויו; רימב"א.

דם שנתערב בדברים אחרים

תנן במשנתנו לענין דם החייב בכיסוי, וכן תנן במס' זבחים לענין דם הצריך זריקה:

(א) אם נתערב במים: אם יש בו מראית דם, דינו כדם.

(ב) אם נתערב ביון: כיון שהוא אדום ואין מראה הדם ניכר בו, רואין אותו יין כאילו הוא מים, ואם היה מראית דם ניכר במים כשיעור הזה, דינו כדם.

(ג) דם כיסוי שנתערב בדם בהמה דלאו בר כסוי הוא ורובו דם בהמה, או בדם היקו של חיה, וכן דם קדשים הצריך זריקה שנתערב בדם של חולין: לתנא קמא רואין אותו דם הפסול כאילו הן מים, ואם היה הדם הזה ניכר בו, דינו כדם הזה. לרבי יהודה, אין דם מבטל דם, ואפילו אין מראית דם האחר ניכרת במים כמות דם זה, אינו בטל, ואפילו מפה מדם הכשר שנפל לתוך כלי גדול של דם פסול, כשר לזריקה, דקסבר מין במינו לא בטיל.

רבי חייא בר אבא אמר בשם רבי יוחנן, לא שנו שדם שנתערב במים ויש לו מראית דם כשר ואף על גב דרובו מים, אלא כשנפלו מים לתוך דם, לפיכך כל טיפה וטיפה של מים שנפלה לתוך הדם בטלה, והלכך עד שלא תהא בו מראית דם, כשרה. אבל אם נפל דם לתוך מים, ראשון ראשון בטל, ואף אם אחר כך נתוסף עליו עד שיש במים מראית דם, לא מהני.

ואמר רב פפא, דהיינו רק לענין דם קדשים לזריקה, אבל לענין כסוי אינו כן. אלא אפילו נפל דם לתוך מים, חייב לכסות. שאף על פי שבטל ונדחה ראשון ראשון, אפילו הכי כשהלך ורבה עד שנהפכה מראית המים לדם, חזר דם הבטל וניעור וחשוב דם, ולא אמרינן הואיל ונדחה ידחה, כיון שאין תורת דיחוי אצל מצות.

דם לענין הכשר זרעים

רב יהודה אמר בשם שמואל, דדם שנתערב במים כל זמן שיש בהמים מראה אדמומית הוי דם לענין; (א) כפרה דזריקה, (ב) להכשיר את הזרעים, (ג) ליחייב בכיסוי.

והנה לענין זריקה וחייב כיסוי הדם, שנינו הדין להדיא במשניות כמבואר לעיל. אלא שמואל הוצרך להשמיענו שהדין כן גם לענין הכשר זרעים. אלא דלכאורה קשה דממה נפשך יכשיר זרעים, דהרי בין דם ובין מים מכשירים לקבל טומאה, ומה נפקא מינה אם דינו כמים או כדם. תירצו בשני דרכים:

אמרו לו בני ביתו שההוא מין שקבע לו זמן עומד אצל הדלת. אמר רבי על עצמו הפסוק ויתנו בברותי ריש וגו', שבסעודתי נותנין מרה. אבל לבסוף נמצא שהיה מין אחר שבא ואמר לרבי, מבשר טובות אני לך, לא מצא תשובה אויבך, ונפל מן הגג ומת. אמר לו רבי, האם רצונך שתסעוד אצלי. אמר לו המין, הן. לאחר שאכלו ושתו אמר לו רבי להמין, האם אתה שותה עמנו כוס של ברכה, או שאתן לך ארבעים זהובים, שכר ארבע ברכות שיעונה אחריהם אמנלי. אמר לו המין כוס של ברכה אני שותה. יצתה בת קול ואמרה, כוס של ברכה שזה ארבעים זהובים. אמר רבי יצחק עדיין ישנה לאותה משפחה של מבשר בין גדולי רומי, וקוראין אותה 'משפחת בר לויאנוס'.

כסו ונתגלה

תנן במשנתנו, כסו ונתגלה, פטור מלכסות. שאל רב אחא בריה דרבא מרב אשי, מאי שנא מהשבת אבדה, דאמרינן במס' בבא מציעא (דף ל"א). דהא דכתיב 'חשב' אפילו מאה פעמים משמעלי, והכא נמי 'וכסו' טובא משמע. אמר ליה, אי הוה כתיב 'וכסו' הוה משמע שיהא נכסה כל שעה, ואפילו מאה פעמים יכסנו. אבל כיון דכתיב 'וכסו' מיעוטא הוא, כסוי זה ותו לא.

כסו הרוח

תנן במשנתנו, כסו הרוח חייב לכסות. אמר רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן, לא שנו אלא שחזר ונתגלה, אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות, דהא מכוסה ועומד הוא.

הקשו בגמ', וכי חזר ונתגלה מאי הוי הא אידחי ליה מכסוי – דהא כיסוה ונתגלה פטור מלכסות. אמר רב פפא זאת אומרת דאין דחוי אצל מצוותי.

והא דשנינו בברייתא, השוחט ונבלע דם בקרקע חייב לכסות אף על גב דלא חזר ונתגלה. התם איירי כשרשומו ניכר.

דף פ"ז ע"ב

^א לא על השתיה היה מקפיד, אלא שלא יטרף עמהם בצרכה, ולא יענה אמן, שהוא כמנצח, וזהו שלמדו מכלל דשכר צרכה עשרה זהובים. ונמכאן דן ר"ת ז"ל באלה שקראוהו לקרוא צמורה ועמד אחר במקומו, שאין לו לשלם כלום, דכיון שחזרו עמד שם ועונה אמן הרי הוא כמנצח, וכן דן צמי שהיה מזומן למוטל וצא חצרו ומלן; רימב"א.

^ב ולא ילפינן ליה מכפל הלשון ד'השז תשיצס', ד'תשיצס' מפיקין לדרשא אחרתא צמס' צמא מניעא.

^ג וכי אמרינן 'דיחוי', בפסול קרבן הוא דאמרינן.

הקשו בגמ', וכי ומשקה המת טהורין. הא תנן, משקה היוצא מטבול יום, הרי הן כמשקין שהוא נוגע בהן – ואלו ואלו אין מטמאין. ושאר כל המטמאין – בין קלין בין חמורין, משקין היוצאין מהן הרי הן כמשקין הנוגע בהן, ושניהם הוו ראשון לטומאה^א. חוץ ממשקה שהוא עצמו אב הטומאה^ב.

ומבאר הגמ', מהו 'קלין וחמורין'. ולכאורה 'קלין' היינו שריץ, וכגון מימי רגליו של שריץ הנמצאים בשלפוחית שלו, ומי זב. ו'חמורין' היינו מות שהוא אבי אבות הטומאה. הרי מבואר דמשקה המת אינם טהורים.

אבל דחו, ד'קלין' היינו שריץ, ו'חמורין' היינו זב. אבל משקה המת טהורים, חוץ מדמו שהוא מטמא מן התורה.

ורק על זב גזרו ביה רבנן מיהא טומאה מתחלה במשקין שאינן אב הטומאה כמו מעיינות, לפי שהוא חי ולא בדילי איניש מיניה, ועוד שאינו ניכר לכל. אבל על מות לא גזרו, משום דאנשים בדילין ממנו.

דם הניתז ושעל הסבין

דם הניתז חוץ לגומא, ודם שעל הסבין, לתנא קמאי^א חייב לכסותו בכל אופן. דיליף מדכתיב 'וכסוהו', שכל דמו חייב לכסות. ולכן אף דם שעל כותלי בית השחיטה חייב לכסותו.

לרבי יהודה, אינו חייב לכסות דם ההוא אלא בזמן שאין שם דם אלא הוא. אבל אם יש שם דם שלא הוא^ב – וכסוהו, פטור מלכסות דם הניתז. דסבר הא דכתיב 'דמו' היינו אפילו מקצת דמו.

^א שאפילו שני מטמא משקין להיות מחלה כדמין (לעיל דף ל"ד). כל הפוסל את התרומה דהיינו שני מטמא משקין ועושה אותן מחלה חוץ מן הטבול יום.

^ב כגון שלש מעיינות הזב המנויין במס' נדה בפרק דם הנדה (דף נ"ד): שהן אב הטומאה לטמא אדם ולבשר; (א) וזב (ב) וזב (ג) וזב (ד) וזב (ה) וזב (ו) וזב (ז) וזב (ח) וזב (ט) וזב (י) וזב (יא) וזב (יב) וזב (יג) וזב (יד) וזב (טו) וזב (טז) וזב (יז) וזב (יח) וזב (יט) וזב (כ).

ושלש מעיינות של זב אלו, ילפין מרוק דכתיב 'וכי ירוק הזב' מה רוק שהוא מתעגל ומתאסף יחד ואחר כך יוצא אף כל שהוא מתעגל ויוצא. אבל משקין אחרים יוצאין ממנו אינם אב הטומאה, לפי שאינם מתעגלים ויוצאין כרוק ואלו הן; דמעת עינו, דם מגפתו, וחלב האשה.

^א ר"ת סבירה ליה דהיינו רק מ"ק דברייתא, אבל תנא דמתניתין אליבא דרבי יהודה קאי, שהרי כל מקום שאמר רבי יהודה במתניתין 'אימתי' אינו אלא לפרש. מיהו כתבו התוספות (ד"ה רבנן) דל"ע דכיון שמוכח דברייתא דרבנן פליגי אפשר דפליגי גם במתניתין, ע"ש.

^ב הרבה אחרונים מדייקים מדברי רש"י דגם לרבי יהודה צעין דוקא דם הנפש, ע"י תב"ש ס"י כ"ח סקכ"ט, ופליגי שם, ותפארת יעקב כאן ועוד נאכל בלב אריה לא יחל לומר כן.

(א) איירי בשנתערב דם עם מי גשמים, שאינם מכשירים אלא היכא דאחשביהו לירד על הפירות. ואילו דם הוי משקה אף על גב דלא אחשבה לירד על הפירות^א. ולכן אילו דינו כהמים אינו מכשיר לקבל טומאה, ואם דינו כדם מכשיר הוא לקבל טומאה.

ואין להקשות דמי גשמים נמו, כיון שקיבלו בכלי ונתנו לתוך הדם גם כן הוה מחשבה ומכשיר לקבל טומאה. דיש לומר דאיירי כשמעצמו נפלו המי גשמים לתוך הדם.

(ב) רבי אסי מנהרביל אמר, דלחכשר לקבל טומאה^א איירי ב'צללתא דדמא', דהיינו המים שהם מן הדם עצמן, דכשהוא נקרש יש סביבותיו צלול כמים, ואם יש בו מראית דם, מכשיר. ואי לא, אין דינו כדם ואינו מכשיר.

רבי ירמיה מדפתי אמר, האוכל 'צללתא דדמא', ענוש כרת, באופן דיש כזית דם גמור^ב.

בברייתא שנינו, דצללתא דדם של מות בזמן שיש בו מראית דם, מטמא באהל. והיינו באופן דיש רביעית מן הדם גמור^א.

משקה המת

תנן, כל משקה המת כגון דמעת עינו, וחלב אשה, טהורין^א, חוץ מדמו וכל מראה אדמומיות – כלומר צללתא דדמא כל זמן שמראהו אדום – שמטמאין באהל.

דף פ"ח ע"א

^א דחנן (במס' מכשירין פ"א מ"א) כל משקה שחלחלו לרצון, שנחשב למאומה, אף על פי שאין סופו לרצון מכשיר.

^ב אבל לא קאי על הא דאמר שמואל לענין דם זריקה, שהרי אף ציש צו מראית דם לא לעולם מכפר, דהרי דם התמיא אינו מכפר אף דהוה דם ממש. וגם לענין כיסוי לא אינטריך לאשמעינן, דהרי 'דם' כתיב ציה ואם אין צו מראית דם לא הוה סד"א שיהא בכלל כיסוי. ולא אינטריך רק לענין הכשר דלא כתיב ציה דוקא דם אלא כל המשקין, לכן אינטריך לאשמעינן דאין דינו כמשקה המכשיר כלל; לב אריה.

^ג והיינו דם גמור, דצללתא שיש צו מראית דם. והחידוש הוא דלע"ג דמערב צדס ללול ולצן הרבה עד דהוי כוית ציור מלכילת פרס, חייב, דכיון דכולו חד דם הוא לא מיצטל כאיסורא בעלמא; ריב"ב"א, לב אריה.

^ד והוא שיעור לטומאת אהל דכתיב 'על נפש מת', ובשיעור רביעית הגשמה תלויה.

^ה ואף שכשיצאין מן המת נוגעין בו, י"ל דהכא מיירי כשיצאו ממנו דרך שפופרת, ובעודן בגופו לא מקצלי טומאה, דאין תורת משקין עליהם עד שיצאו לחוץ, וכי נפקי דרך שפופרת טהורות מה"ט כיון שלא נגעו בו, אלא מדרבנן גזרו ביצאו מן הזב היכא דליכא רביעית אע"ג דלא נגעו בו. אי נמי, דהנהו אין עליהן תורת משקין מן החורה נהא דליפין לה במסכת נדה מקראי אסמכתא בעלמא היא, ולכן לא גזרו עליהן אלא דרביעית; תוספות ד"ה כל משקה.

קנין תורה

נפשיה, לרבות (א) זבל הדק, (ב) חול הדק, (ג) שחיקת אבנים, (ד) שחיקת חרסית, (ה) נעורת שמנעריין מן הפשתן, (ו) פשתן דקה, (ז) נסורת של חרשין דקה ושמנעריין נגרים במגירה פגומה וקוצצים בה עצים והיא משרת נסורת דקה כעפר, (ח) סיד, (ט) חרסית לבנה שכתשה, (י) מגופה שכתשה.

אבל לא מרבינן מ'זכסו' שיהא מותר לכסות אף בדברים אלו: (א) זבל הגס, (ב) חול הגס, (ג) שחיקת כלי מתכות דלא איקרי עפר, (ד) לבנה שלא כתשה, (ה) מגופה שלא כתשה, (ו) קמה, (ז) סובין שהנפה קולטת, (ח) מורסן וקליפה היוצאת כשכותשים במכתשת, דלכך כתיב 'בעפר' לאפוקי אלו.

והטעם דמרבינן הני ולא הני הוא דמאחר שכתב לך שני מקראות, אחד לרבות 'זכסו' ואחד למעט 'בעפר', יש לך לומר דמרבינן כל הנך דמין עפר נינהו, דמה עפר מיוחד שמגדל צמחין אף כל שמגדל צמחים וכל הנך קים להו לרבנן שמגדלין צמחין, ומוציא אני את אלו שאין מין עפר.

והא דלא אמרינן ד'זכסו' הוה כלל 'בעפר' הוה פרט, והרי כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, ואם כן נאמר עפר אין מידי אחריתא לא, ואף על גב דמגדל צמחין. תירץ רב מרי כיון דלא סגי ליה להכליל בלא הפרט, הוה כלל הצריך לפרט דאין דנין אותו בכלל ופרט.

עפר שאינו מצמיח

רב נחמן בר רב חסדא דרש, שאין מכסים אלא בדבר שזורעין בו וגם מצמיח זרעים, למעוטי ארץ מליחה. רבא אמר, אין דין זה עיקר. אמר לו רב נחמן בר יצחק לרבא, הא אני אמרתי דין זה

לרבן שמעון בן גמליאל, אם כיסה דם הנפש, אין הדם שחין לגומא ושעל הסבין מעין כיסוי. דקסבר 'דמו' היינו דם המיוחד. ולכן אם כיסה דם המיוחד אין שאר הדם צריך כיסוי.

במה מכסין ובמה אין מכסין

באלו דברים מכסין: (א) זבל הדק, (ב) חול הדק, (ג) סיד, (ד) חרסית ו'שחיקת חרסים', (ה) לבנה שכתשה, (ו) מגופה שעל פי חבית שכתשה.

באלו דברים אין מכסין: (א) זבל הגס, (ב) חול הגס, (ג) לבנה שלא כתשה, (ד) מגופה שלא כתשה.

לא מהני לכסות הדם על ידי שיכפה עליו כלי.

כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל, דבר שמגדל בו צמחים, מכסין בו. ושאינו מגדל צמחים, אין מכסין בו.

חול הדק וחול הגס

ללישנא קמא אמר רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן, ש'חול הדק' היינו כל שאין היוצר צריך לכתשו.

ללישנא בתרא אמר רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן, ש'חול הגס' היינו כל שהיוצר צריך לכתשו.

ונפקא מינה בין שני הלשונות הוא באופן דצריך לכתשו ואין צריך, לפי שהוא נפרך ביד. ללישנא קמא דאמר כל שאין צריך קרי 'חול הדק', האי נמי בכלל אין צריך הוא ותורת חול הדק עליו. וללישנא בתרא דכל שצריך לכותשו קרי חול הגס ואסור, האי נמי בכלל צריך לכותשו הוא, וחול הגס שמו, ואסור.

דף פ"ח ע"ב

שנינו בברייתא, דמחא דכתיב 'זכסו', הוה אמינא שיכול לכסותו באבנים או יכפה עליו את הכלי, לכן כתיב 'בעפר'. ומחא דכתיב 'בעפר' הוה אמינא דרק בעפר ממש יש לכסות, אלא דילפינן מדכתיב 'זכסו' בעפר, ולא כתיב 'ושפך דמו', ובעפר יכסנו, דהוי משמע עפר ולא דבר אחר, דלא כתיב כסוי אלא לבתר עפר. אבל השתא דכתיב 'זכסו' לפני 'עפר' נדרש באנפי

א דאי הוה כתיב 'זכסו' הו משמע יכפה עליו את הכלי, כדקמי רישא. ואיטריך עפר להורות שאין כסוי זה אלא דדבר המתערב ונבלע בו, כגון עפר וכיוצא בו. וכי דיינין ליה בכלל ופרט היכא דכלל לא משמע אלא נחל עניינא ומרבי מילי טובא, והדר אחי פרט למעוטי כל מילי דכלל. אלא הכא דמשמע כלל דכתיב ענייני, צ' כסויין, שאין דומים זה לזה, כגון כסוי דבר שלם כגון כלי, וכסוי דבר דק כגון עפר, הו לא אחי פרט אלא לפרושי כסוי קמא דלאו דדבר שלם הוא ולא למעוטי לגמרי.

י' צריך לוי היינו דלאמרינן במס' מועד קטן (דף כ"א). רביס צריכין לו, תלמיד וצריך לו רבו. ודוגמתו שנינו במס' בכורות (דף י"ט). מכלל הצריך לפרט כ"ה, 'קדש לי כל בכור' יכול אפילו נקבה במשמע, תלמוד לומר 'זכר', אי זכר יכול אפילו יחא נקבה לפניו הוה ליה בכור לזכרים, תלמוד לומר 'פטר רחם' הרי פרט שהכלל צריך ללמוד הימנו.

ב' כיון דלמחין גדלין בו מאלהין, אלא דמה שזורעין בו אינו מצמיח, לא שמעין ליה ממתני. א"ר אי ממתניתין הוה אמינא דמכסין בו, כיון דהוי ממין המגדל צמחים; תוספות ד"ה אלא.

א ומיהו כשאין שם דם אלא הוא, אע"פ שאינו דם הנפש חייב לכסות, מדרבנן, כדקמינא דברים אמורים בשלם כיסה דם הנפש; רמב"ן.

א לפרושי דברי ת"ק קאתי, ולא לאפלוגי דמוכח בגמרא; תוספות ד"ה כל צד.

קנין תורה גליון

כיסוי באפר

בברייטא דלעיל מבואר דמותר לכסות באפר. ונחלקו בה תנאי בברייטא אחרת, דלכית שמאי אין מכסין אלא בעפר¹. ולכית הלל מותר לכסות באפר, דכתיב ולקחו לטמא מעפר שריפת הפרה. אמנם בית שמאי סוברים ד'עפר שריפה' איקרי, אבל עפר סתמא לא איקרי.

בברייטא שנינו, הוסיפו עליהן השחור ופחמין כתושין², והכחול, ונקרת פיסולין³ ועפר שמנקרין מן הרחיים⁴, ויש אומרים אף הזרניך.

לרב נחמן בר חסדא, ולמדתי אותו מהא דשנינו בברייטא, מי שהיה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות, שוחק דינר זהב ומכסהו. ואם היה מהלך בספינה ואין לו עפר לכסות, שורף טליתו ומכסהו. הרי מבואר דאינו יכול לכסות בעפר המדבר כיון שאינו מצמיח, ולכן צריך הוא לשחוק דינר זהב.

הא דאפר כשר לכיסוי כדקתני בברייטא שיכול לשרוף טליתו ונעשה אפר, היינו משום דמצינו ש'אפר' נקרא 'עפר', דכתיב מעפר שריפת החמאת. וכן שחיקת דינר זהב קרוי עפר, דכתיב ועפרות זהב לוי⁵.

¹ והא דלעיל דאמר אין מכסין בשחיקת כלי מתכות, היינו בשאר מתכות, אבל זהב דאיקרי עפר מכסין בו אע"ג דאינו מגדל זממים, וכן אפר חטאת ואפר טלית; תוספות ד"ה שוחק.

אבל עפר מדבר אין מכסין בו אף דאיקרי עפר, דכיון דעפר מחייב צדק כלל לגדל זרעים, וזה אינו מגדל, אס כן חזין דאינו מין עפר סתם. משא"כ הגן דאף על פי שאינם מגדלים זממים קראם הכתוב 'עפר'; עפ"י רא"ש, ולב אריה.

² מיהו באפר שמצמיח זרעים מודי בית שמאי; תוספות ד"ה מצינו בשם ר"ת.

שאלות ותשובות לחזרה

דף פ"ג ע"ב

א. מהיכן ילפינן דבעינן לכסות הדם למעלה וגם למטה?

כיון דלא כתיב 'זכסוהו עפר' דהוה משמע דלא בעי עפר אלא בכסוי, אלא כתיב 'בעפר' משמע שיהא כולו עטוף בעפר תיחוח, מכאן שהשוחט צריך שיתן עפר תיחוח למטה מן הדם, ומלמעלה מן הדם.

ב. והאיך רצו לבאר לפי זה הטעם דמצות כיסוי הדם אינו נוחג במוקדשין?

כיון דבמליקת העוף צריך למצות את הדם על קיר המזבח, והרי אי אפשר לתת עפר למטה מן הדם - דהיינו על גב המזבח. שהרי אם יניחו שם ויבטלו שם לעולם, נמצא דמוסיף על המזבח - שמגביהו. והרי כל אורך ורוחב ורום הבנין נמסר לדוד על פי נביאים, דכתיב **הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל** דקאמר ליה דוד לשלמה שכל מלאכת התבנית 'עלי השכיל'. ואם לא יבטל העפר שם, הוה חציצה בין דם למזבח, ונמצא שלא נמצא דמו של עולת העוף ולא נזרק דם של חטאת העוף על קיר המזבח.

ג. מה הדין לענין כיסוי הדם; שחט חיה ואחר כך שחט בהמה, שחט בהמה ואחר כך חיה?

שחט חיה ואחר כך שחט בהמה: פטור מלכסות שהרי דם בהמה למעלה מדם החיה, ומה יכסה. **שחט בהמה ואחר כך חיה:** חייב לכסות דם החיה.

ד. למה אין לחוביח מזה, דאף על גב דליכא עפר למטה מהדם, מכל מקום חייב ליתן עפר למעלה על דם החיה, וכמו כן במוקדשין אף על גב שאינו יכול ליתן עפר למטה, על כל פנים יתן עפר למעלה?

דהא אמר רבי זירא גבי קרבן מנחה, דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו. והכא נמי, בשחיטת בהמה ואחר כך חיה, כיון דראוי היה ליתן עפר למטה בין דם הבהמה לדם החיה קודם ששחט החיה, הילכך אף על פי שלא נתן עפר, אין מצות כיסוי מלמעלה בטל. אבל מוקדשין שאין ראוי מתחלה ליתן עפר למטה, מצות עפר למטה מעכבת בו.

ה. והאיך דחו דאין לפרש הטעם דאינו נוחג במוקדשין משום דאינו יכול ליתן עפר למטה?

שהרי יכול לגרור הדם מעל המזבח לאחר הזאה, ויתננו למטה על גבי עפר ויכסנו. וכדתנן, דם הניינו למרחוק חוץ לגומא ששוחט בה, ודם שעל הסכין, חייב לכסותה. ועל כרחק אין הכוונה שיכסנו כשהוא על הסכין, אלא צריך לגוררו תחלה מעל הסכין, ואחר כך מכסה ליה. והכא נמי יגרור הדם מעל המזבח, ויכסה ליה.

דף פ"ד ע"א

ו. מה הסברא לחלק דקדשי מזבח יהא חייב בכיסוי, וקדשי בדק הבית יהא פטור מכיסוי?

קדשי מזבח: חייב בכיסוי הואיל ושחיטה ראויה הן, שהרי הן נאכלות לכהנים. **קדשי בדק הבית:** כיון שאסורים בהנאה והוה שחיטה שאינה ראויה.

קנין תורה

ז. איזה קדשים צריך העמדה והערכה כדי לפדותה; לרבי מאיר, ולרבי שמעון?

לרבי מאיר: כל הקדשים - ואף קדשי בדק הבית - צריכין העמדה והערכה כדי לפדותן.
לרבי שמעון: רק קדשי מזבח שנפל בהם מום צריך העמדה והערכה, ולא קדשי בדק הבית.

ח. אם הטעם לפטור קדשים מכיסוי הדם הוא משום שחיטה שאינה ראויה, למה סברו שאין לאוקים המשנה לגמרי כרבי מאיר או לגמרי כרבי שמעון?

לגמרי כרבי מאיר: אף דסבירא ליה שקדשי בדק הבית צריך העמדה והערכה, ואם כן משנשחטו לעולם אסורים בהנאה, והוה שחיטה שאינה ראויה, הרי סובר שהשוחט ונמצא טריפה חייב לכסות, אלמא סבירא ליה דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ואם כן אף בקדשי בדק הבית דהוה שחיטה שאינה ראויה יהא חייב בכיסוי.
לגמרי כרבי שמעון: אף דסבירא ליה שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, הא סובר דרק קדשי המזבח שנפל בהם מום צריך העמדה והערכה לפדותן, ולא קדשי בדק הבית, ואם כן הרי יכול לפדותן ויהיו מותרין באכילה ויהא חייב לכסות דמן.

ט. למסקנא, למה פטרה המשנה מוקדשין מכיסוי הדם [ובאיזה מוקדשין], ואליבא דמי קאי? (ג' דרכים)

(א) בקדשי בדק הבית דהוה שחיטה שאינה ראויה, וסבירא ליה דאף קדשי בדק הבית צריך העמדה והערכה ולכן אינו יכול לפדותן. ותנא דמשנה רבי היא, ולפי דעתו נסיב מילתיה כי הני תרי תנאי - בשחיטה שאינה ראויה סובר כרבי שמעון דלא הוה שחיטה, ובהעמדה והערכה סובר כרבי מאיר דקדשי בדק הבית צריך העמדה והערכה.
(ב) כל המשנה אויל כרבי שמעון דסבירא ליה שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. ואף דאפשר לפדותן, ושוב יהיו ראויין, ילפינן מדכתיב **ושפך וכסה** דאינו חייב בכיסוי אלא מי שאינו מחוסר רק שפיכה וכיסוי. אבל קדשי בדק הבית שצריך שפיכה 'פדייה' וכסוי, אינו חייב בכיסוי.
ואם כן איירי המשנה אפילו בקדשי מזבח שאינו יכול לעשות כיסוי מתחת הדם על גבי המזבח. ואף שיכול לגררו מעל המזבח ולכסותו, דילפינן מדכתיב **ושפך וכסה**, דמי שאינו מחוסר אלא שפיכה וכסוי חייב בכיסוי, יצא זה שמחוסר שפיכה, 'גרירה', וכיסוי.
(ג) ילפינן מדכתיב **חיה או עוף**, מה חיה אינה קודש שהרי אינה ראויה להקריב, אף עוף היינו שאינו קודש. [ועי' בשינון בהערה, דתירוצ' זה לא שייך רק בקדשי מזבח].

י. לדרך הג', למה לא אמרינן מה חיה שחייב בכיסוי הדם אין במינו קודש, אף עוף לא יהא חייב בכיסוי רק כשאין במינו קודש, ואם כן נמנע תורין ובני יונה שיש במינן קודש - שלא יהיו חייבין בכיסוי אפילו הן של חולין?

משום דדרשינן עוף דומיא דחיה, מה חיה לא חלקת בה, אלא כולן חייבות בכיסוי דהא אין בה קדושה, אף עוף לא תחלוק בו לומר מין זה חייב ומין זה פטור, ומיהו חולין בעינן כחיה.

יא. מהיכן רצה יעקב מינאה ללמוד דאף בהמה חייב בכיסוי הדם? ומה תירץ לו רבא?

יעקב מינאה: הקשה כיון דקיימא לן דחיה בכלל בהמה לענין סימנין, אם כן נאמר גם דבהמה בכלל חיה לענין מצות כיסוי.

תירץ לו רבא: דכתיב בשחיטת בהמות על הארץ תשפכנו כמים מה מים לא בעי כיסוי, אף האי נמי לא בעי כיסוי.

יב. למסקנא, איזה ג' דרשות ילפינן מדכתיב 'אך מעין ובור מקוה מים'?

תיבת 'מים' קאי על כולן, וילפינן מיניה כדלהלן: (א) מעין מים, ולא שאר משקין ואפילו זוחלים, (ב) בור מים, ולא שאר משקין ואפילו מכונסין, (ג) מקוה מים, ולא דם.

קנין תורה גליון

יג. מנא ילפינן דמצות כיסוי הדם נהג אף בעוף מזומן [הגדל בבית]? ולמה הוה אמינא שלא יהא נהג במזומן (רש"י)?

נהג במזומן: מדכתיב 'אשר יצוד' ציד חיה או עוף היינו בעלי חיים אשר צריכים צידה. ומדכתיב 'ציד' מרבינן לחייב אף כשהם נצודין ועומדין מאליהן - כגון אווזין ותרנגולים שאדם מגדלם בביתם.
ואיצטריך לאשמעינן כן: דלא נימא שהוא דומה לשלוח הקן, שאינו חייב במזומן כדילפינן לקמן (דף קל"ח:).

יד. כיון דחייב בכיסוי הדם גם בבעלי חיים שאין צריכין צידה, למה כתיב 'אשר יצוד'?

למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר, אלא בהזמנה הזאת, כאילו הוא צד בשר שאינה מזומנת לו - כלומר לא יאכל בשר תדיר, כדי שלא יעני.

מז. איזה עניני דרך ארץ יש ללמוד מדכתיב; (א) כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וכו' ואמרת אכלה בשר כי תאוו נפשך וכו', (ב) וזבחת מבקרך וצאנך, (ג) מבקרך?

(א) כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וכו' ואמרת אכלה בשר כי תאוו נפשך וכו' וזבחת מבקרך וצאנך: למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון.
(ב) וזבחת מבקרך ומצאנך: שרק אם יש לו בעדרו יקח, ואם לאו לא יקנה בשוק בשר ויאכל.
(ג) מבקרך: שלא שיזבח אדם כל בקרו ויאכל, או כל צאנו ויאכל, דכתיב 'מבקרך' ולא כל בקרך, 'מצאנך' ולא כל צאנך, שאם אין לו אלא אחד, לא יזבחנו.

מז. האריך אמרו אמוראים דיש לנהוג באכילה, ולמה; רב, רבי יוחנן, ורב נחמן?

רב: צריכין אנו לחוש לדברי הזקן, ולהסתפק במזונות קלים. [דאמר רבי אלעזר בן עזריה, מי שיש לו מנה יקח לפסו ליטרא ירק, עשרה מנה יקח לפסו ליטרא דגים, חמשים מנה יקח לפסו ליטרא בשר, וכל זה מערב שבת לערב שבת, ורק מי שיש לו מאה מנה ישפתו לו קדרה בכל יום]
רבי יוחנן: שרב אמר כן לפי שהוא ממשפחת בריאים. אבל אנו שאין אנו בריאים, מי שיש לו פרוטה בתוך כיסו, יריצנה לחנווני ולא יסגף עצמו בעינוי ויצטרך לבריות יותר.
רב נחמן: אנו שבדור שלאחר רבי יוחנן - שתמיד העולם היה משתנה והולך, ולא היה בריא כאותן שבימי רבי יוחנן - אפילו אין לנו הפרוטה עלינו ללוות ולאכול.

יז. מה יש ללמוד מדכתיב (א) כבשים ללבושך, (ב) ומחיר שדה עתודים, (ג) ודי חלב עזים, (ד) ללחמך ללחם ביתך, (ה) וחיים לנערותיך?

(א) 'כבשים ללבושך': קנה לך צאן, ויהא לך הגיזין ללבוש.
(ב) ומחיר שדה עתודים שלעולם ימכור אדם שדה, ויקח צאן שיש לו מהם חלב לפרנסה וגיזין ללבוש. ואל ימכור אדם צאן ויקח שדה.
(ג) ודי חלב עזים דיו לאדם שיתפרנס מחלב גדיים וטלאים שבתוך ביתו, ולא תשחטם ותאכלם.
(ד) ללחמך ללחם ביתך שלחמך קודם ללחם ביתך.
(ה) וחיים לנערותיך תן חיים לנערותיך - לבני ביתך, שתלמדם דרכי חיים להסתפק במזונות קלים.

דף פ"ד ע"ב

יח. לדברי רבי יוחנן, במה יעסוק מי שרוצה להתעשר? ומהו חסמך שהביאו לזה מן הפסוק?

הרוצה שיתעשר יעסוק בבהמה דקה. והמקור מדכתיב ועשרות צאנך שמעשרות את בעליהן.

קנין תורה גליון

י"ג. באיזה ג' תנאים יש סכנה בשתיית מים פושרין?

(א) כששותן בכלי מתכות, [אבל אם שותן בכלי חרש לית לן בה], (ב) וכשלא זרק בהן שרשי עשבים ותבלין, (ג) וכשמעולם לא הרתיחן.

כ. מי שהניח לו אביו מעות ורוצה לאבדן, איזה ג' דברים יעשה שילכו לאיבוד?

(א) ילבש כלי פשתן שהן יקרים, כגון 'כיתנא רומיתא', שהיא יקר ונבלה מהר, (ב) ישתמש בלי זכוכית לבנה, (ג) ישכור פועלים ולא ישב עמהן, וימסור להן שוורים שלו לחרוש, והם יכחישו השוורים ויסקבום ביערות ובכרמים, וגם המלאכה לא תעלה לכלום, לפי שאין הפועלים חוששין לכך.

כא. האיד פירשו הפסוק 'טוב איש חונן ומלוח' 'יכלכל דבריו במשפט'?

טוב איש חונן דלים ומלוח אותם מעות, וטוב איש יכלכל דבריו במשפט שלפי היכולת הוא עומד על צרכיו ולא בכל תאות לבו. שלעולם יאכל אדם וישתה פחות מכדי היכולת, וילבש ויתכסה לפי היכולת כדי שלא יתבייש, ויכבד אשתו ובניו יותר מלפי היכולת, לפי שהן תלויין בו, והוא תלוי במי שאמר והיה העולם.

כב. האם מצות כיסוי הדם נוהג בכוי, ולמה? ומה הדין לשחטו ביום טוב? ומה הדין כאשר עבר ושחטו ביום טוב?

מצות כיסוי הדם נוהג בכוי מספק, שהוא ספק חיה וספק בהמה. וכיון שאינו אלא ספק, אין שוחטין אותו ביום טוב, משום דלמא בעי כסוי, ומספיקא לא מחללינן יום טוב אם שחטו. ואם עבר ושחטו ביום טוב, אין מכסין את דמו.

כג. השוחט היה או עוף לחולה שיש בו סכנה בשבת, מה הורה רב עינא לענין כיסוי הדם, ולמה? ומה אמר על כן רבא?

רב עינא הורה: שחייב לכסות דמו, דכיון שניתנה שבת לידחות אצל שחיטה זו, נדחית לכל מצותה של שחיטה זו - ואפילו כיסוי דמו.

רבא אמר: שדבר תימיה הוא לומר כן, וראוי הוא שיחתכו את הלשון שאמרה בה. [בפי' השני של רש"י פירש, שאם אמר כן בשמו מדעת עצמו, ישמטו ממנו ה'אמורא' דהיינו המתורגמן שהיה משמיע דרשתו לרבים, כדי לביישו].

כד. מאיזה קל וחומר למד רבי יוסי שאם שחט כוי ביום טוב, אין מכסין את דמו?

מה מילה - שודא דוחה את השבת, מכל מקום אין ספיקה דוחה יום טוב, [שתינוק שנולד בין השמשות קיימא לן במס' שבת (דף קל"ז). דנימול לתשעה (דהיינו ספק שמיני ספק תשיעי, אבל לא ספק שביעי ספק שמיני, שאז יש ספק שעדיין לא הוה בן ח'). ואם חל ספק שמיני ספק תשיעי שלו בשבת, אינו נימול עד יום עשירי. ואם חל יום טוב להיות אחר אותה שבת והוא יום העשירי, נמול ביום אחד עשר], כל שכן מצות כסוי שאין ודאו דוחה שבת, אין דין שאין ספיקו דוחה יום טוב.

כה. מה הן השני פירכות להקל וחומר שאמר רבי יוסי?

(א) חכמים הקשו, מתקיעת שופר בגבולים שאין ודאו דוחה שבת, ומכל מקום ספיקה דוחה יום טוב. הרי מבואר דיותר קל לספק חיוב לדחות יום טוב, מודאי חיוב שידחה את השבת. והוא להיפוך ממה שהוכיח רבי יוסי ממילה, שיותר קל שודאי חיוב ידחה שבת, מספק חיוב שידחה יום טוב.

(ב) רבי אלעזר הקפר בריבי השיב תשובה, מה למילה שכן אינה נוהגת בלילי ימים טובים, אלא ביום [דכתיב ביום השמיני], תאמר במצות כיסוי, שנוהג בלילי ימים טובים.

כו. מהיכן הוכיחו מן הברייתא דלא כרב עינא שאמר השוחט בשבת לחולה שיש בו סכנה חייב בכיסוי הדם?

מזה דאמרו בברייתא שמצות כסוי אין ודאו דוחה שבת, מבואר דלא כרב עינא שהשוחט בשבת לחולה שיש בו סכנה חייב בכיסוי הדם.

קנין תורה גליון

כז. למה אין לדחות שהברייתא איירי רק כאשר עבר על איסור שבת ושחט לבריא, דלא ניתנה שבת לדחות אצל שחיטה זו?
דהא נקט כיסוי הדם בשבת בדומה למילה שעושה כן ברשות, אף כיסוי נמי איירי ברשות.

כח. למה אין לומר שפירכת חכמים מתקיעת שופר בגבולין שאין ודאה דוחה שבת ומכל מקום ספיקה דוחה יום טוב, היינו ספק חול ספק יום טוב? ומחו באמת הספק דאיירי בה?

אין לומר ספק חול וספק יום טוב: כיון שתקיעת שופר דוחה ודאי יום טוב, ספק יום טוב וספק חול - כגון שני ימים טובים של ראש השנה שהאחד ספק, ודאי הוא דוחה.
אלא על כרחך הכוונה לספק איש ספק אשה, כגון טומטום או אנדרוגינוס. שעל צד שהיא אשה פטורה מתקיעת שופר, ומכל מקום דוחה יום טוב גמור.

דף פ"ה ע"א

כט. למה לא חשיב רבי יוסי לפירכא מספק איש וספק אשה בתקיעת שופר? (ב' דרכים)

(א) רבי יוסי סובר דאפילו אשה ודאית שודאי פטורה מתקיעת שופר כיון דהוא מצות עשה שהזמן גרמא, מותר לה לתקוע. אבל בכיסוי הדם ביום טוב, כיון דאם היא ודאי בהמה אסור לכסות, הכי נמי כשיש ספק אם היא בהמה ועל צד זה אסור לכסות, אין מחללין עליה יום טוב.
(ב) אף לשיטת רבנן שאשה אסורה לתקוע בשופר בראש השנה, יש לדחות שדוקא תקיעת שופר דאף על פי שאינה דוחה שבת בגבולין, מכל מקום דוחה היא שבת במקדש, ולכן אלים ספיקה לדחות יום טוב בגבולין. אבל כיסוי הדם דאין ודאו דוחה שבת בשום מקום, אין ספיקה דוחה יום טוב.

ל. האם מותר לאשה לעשות סמיכה על קרבנות? (ומחו הסברא לאיסור? רש"י)

לתנא קמא, בני ישראל סומכין ולא בנות ישראל סומכות. [משום דאינן חייבות הוה עבודה שלא לצורך].
לרבי יוסי ורבי שמעון, אף על פי שהם פטורות יש להם רשות לעשות סמיכה.

לא. למה אין לומר שפירכת רבי אליעזר הקפרי בריבי על קל וחומר של רבי יוסי, היה מה למילה שכן אינה נוהגת בלילי ימים טובים?
ומה היה באמת פירכתו?

אין לומר בלילי ימים טובים: דוכי רק בלילי ימים טובים אינה נוהגת, הא אינה נוהגת בשום לילה.
והפירכא באמת היה: מה למילה שכן אינה נוהגת בלילות כבימים בכל אופן, ואילו מצות כיסוי נודה בלילות כבימים.

לב. מה הדין לענין כיסוי הדם בהשוחט שחיטה שאינה ראויה [כגון שוחט ונמצא טריפה]? ומה הדין בהשוחט ונתנבלה בידו דלא הוה שחיטה כלל?

שחיטה שאינה ראויה: לרבי מאיר חייב בכיסוי הדם, משום דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. לחכמים פטור, משום דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה [דכתיב 'אשר יאכל' ושפך את דמו וכסהו בעפר הרי בעינן ראוי לאכילה].
השוחט ונתנבלה בידו: לכולי עלמא פטור מלכסות, כיון שאינה מעשה שחיטה כלל.

לג. מה הן טעמם של רבי מאיר ורבי שמעון בענין שחיטה שאינה ראויה לענין 'אותו ואת בנו'?

רבי מאיר: סובר דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, דיליף גזירה שוה 'שחיטה שחיטה' משחוט חוץ דכתיב 'אשר ישחוט', מה התם שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, שהרי שחוט חוץ אסורים בהנאה, אף לענין אותו ואת בנו דכתיב 'לא תשחט' שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. רבי שמעון: יליף מדכתיב כשבאו אחי יוסף אצלו שצוה לטבוח טבח והכן, מה להלן שחיטה ראויה [דכתיב בהמשך כי אתי יאכלו האנשים בצהרים], אף כאן דוקא שחיטה ראויה.

קנין תורה

לד. לענין אותו ואת בנו, האידך ידחה רבי מאיר טעמו דרבי שמעון? והאידך ידחה רבי שמעון טעמו של רבי מאיר?

לרבי מאיר: אין ללמוד מטבוח טבח והכין דבעינן שחיטה ראויה, משום דדנין 'שחיטה' מ'שחיטה', ואין דנין 'שחיטה' מ'טביחה'.

לרבי שמעון: אין ללמוד משחוט חוץ דשמה שחיטה, משום דדנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים.

לה. למה הכריע רבי כרבי מאיר לענין אותו ואת בנו?

דיש להקשות על טעמיה דרבי שמעון שאין דנין חולין מקדשים, וכי איסור 'אותו ואת בנו' אינו נוהג בקדשים.

לו. למה לא רצה רבי מאיר ללמוד גזירה שוה 'שחיטה' מ'טביחה', הא תנא דבי רבי ישמעאל למד גזירה שוה 'ושב' חכהן 'ובא' חכהן, דזו היא 'שיבה' זו היא 'ביאה'?

הני מילי היכא דליכא תיבה הדומה לו. אבל אם איכא תיבה הדומה לו ממש, עדיף ללמוד מתיבה הדומה לו.

לז. מה הן טעמם של רבי מאיר ורבי שמעון בענין שחיטה שאינה ראויה לענין 'כיסוי הדם'?

רבי מאיר: סובר דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, דיליף גזירה שוה 'שפיכה שפיכה' משחוט חוץ. מה שחוט חוץ דכתיב בה 'דם שפך' דהוה שחיטה שאינה ראויה, דהיא אסורה בהנאה, ומכל מקום שמה שחיטה. אף לענין כיסוי הדם דכתיב 'שפך את דמו', שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה.
רבי שמעון: יליף דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, מהא דכתיב בפרשת כיסוי הדם **אשר יאכל** הרי דצריך להיות ראוי לאכילה.

לח. לענין כיסוי הדם, במה דחה רבי מאיר טעמו של רבי שמעון?

שאין למעט שחיטה שאינה ראויה מאשר יאכל, דזה בא למעט רק עוף טמא.

לט. למה הכריע רבי כרבי שמעון לענין כיסוי הדם?

דשפיר יש ללמוד מאשר יאכל, לכל שחיטה שאינה ראויה, דהרי הא דעוף טמא אינו חייב בכיסוי, הוא משום דלאו בר אכילה הוא. וכמו כן טרפה ושאר שחיטה שאינה ראויה דלאו בר אכילה הוא אינו חייב בכיסוי.

מ. לענין מה אמר רבי אבא שאף לרבי מאיר שחיטה שאינה ראויה אין שמה שחיטה? ובאיזה אופן איירי דיש בה חידוש?

מודה רבי מאיר דשחיטה שאינה ראויה אין מתירתה באכילה.
ואיירי באופן ששחט טריפה ומצא בה בן ט' חי - דלאו ירך אמו הוא כולי האי, ולכן אין דינה כטריפה אף שנמצא במעי טריפה. והוה אמינא דאם נשחטה האם, אף דשחיטה שאינה ראויה היא, כיון דשמה שחיטה, תתיר את ולדה שלא יהא צריך שחיטה בפני עצמה. קא משמע לן דאין שחיטת אמו מתירתה, אלא צריך שחיטה בפני עצמו.

מא. הא סובר רבי מאיר דאפילו בן פקועה כשרה טעון שחיטה, ואם כן האידך הוה אמינא דשחיטת טריפה תתיר הולד בלא שחיטה?

נפקא מינה לרבי שסובר כרבי מאיר דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לענין אותו ואת בנו, וסובר כרבנן לעיל דבן פקועה כשרה אין צריך שחיטה כיון דשחיטת אמו מתירתו.

קנין תורה

מב. לענין מה אמר רבי אבא דאף לרבי שמעון שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה? ובאיזה אופן איירי דיש בה חידוש?

מודה רבי שמעון ששחיטה שאינה ראויה מטהרת את הבהמה שלא תטמא בנבלה. והחידוש הוא, שאפילו השוחט את הטרפה והיא חולין בעזרה, מטהרת מידי נבילה. דאף דסבירא ליה לרבי שמעון דלענין שחיטת חולין בעזרה לאו שמה שחיטה כלל, והוה אמינא שגם מידי נבילה לא יטהרה, קא משמע לן דלעולם מטהרת מידי נבלה.

מג. השוחט חולין טריפה בעזרה, האם הבהמה אסורה בהנאה?

לרבי שמעון הבהמה מותרת בהנאה כיון דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה [ולכן לא קרינא בהו 'חולין שנשחטו בעזרה', דהא כתיב בה זביחה כי ירחק וכו' וזבחת]. לחכמים אסורה בהנאה, משום דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה.

מד. האריך יש להוכיח מהא דהתיר רבי שמעון בהנאה טריפת חולין שנשחט בעזרה, דסובר חולין בעזרה דאורייתא הוא?

דאם אינו אסור רק מדרבנן - משום שהרואה שנשחטו בפנים יסבור קדשים נינהו, וכשרואה שנאכל בחוץ יבא להתיר אכילת קדשים בחוץ, לא היה מקום לחלק בין שחיטה ראויה לשחיטה שאינה ראויה. דהא מכל מקום הרואה שהוא נהנה מבהמה שנשחטה בעזרה אף שהיא טריפה, יסבור שמותר ליהנות מקדשים פסולים.

מה. האריך יש להוכיח מהא דאמר רבי שמעון "חולין שנשחטו בעזרה ישרפו באש, וכן חיה שנשחטה בעזרה", דחולין בעזרה דאורייתא הוא?

דבשלמא אם דאורייתא הוא, מובן הא דאסרינן חיה אטו בהמה, [ובאמת אי דאורייתא היא גם חיה אסורה מדאורייתא ולא משום גזירה, אלא אפילו אי לא היה חיה אסור מדאורייתא רק בהמה, בדין היא דנגזור חיה אטו בהמה]. אבל אם אינו אלא מדרבנן משום גזירה שמא יטעה בה הרואה שמותר לאכול קדשים בחוץ, והרי חיה ידעי כולי עלמא דלא קדשים נינהו, ואין לגזור אטו בהמה דהלא לא גזרינן גזירה לגזירה, לאסור גם חיה אטו בהמה.

מו. האריך נתן רבי עצה לרבי חייא לשחוט עוף במקום מי המשרה שהפשתן שם להבריח התולעת על ידי ריח הדם, והרי צריך לכסות דם העוף? (ב' דרכים)

(א) רב דימי אמר, שאמר לו רבי 'צא טרוף', שיעשהו תחלה טריפה, ואחר כך ישחטנו. ומשום דהוה שחיטה שאינה ראויה, פטור מכיסוי הדם.
(ב) רבין אמר, דאמר לו 'צא נחור' שינחור את העוף, ולא הוה שחיטה כלל, ולכן פטור מכיסוי הדם.

מז. הנחור את העוף, האם חייב בכיסוי הדם?

למאן דאמר אין שחיטה לעוף מן התורה, צריך כיסוי שנחירתו זו היא שחיטתו. למאן דאמר יש שחיטה לעוף מן התורה, אין צריך כיסוי דנחירה לא הוה שחיטה כלל.

מח. הא דלא אמר רב דימי דאמר לו רבי לנחור, האם הוא משום דסבר אין שחיטה לעוף מן התורה, ואם כן נחירתו זו היא שחיטתו וצריך כסוי?

לא, דהא שנינו בברייתא דרבי אמר, הא דכתיב וזבחת מבקרך וצאנך וכו' כאשר צויתך, מכלל שנצטוו משה רבינו הלכות שחיטה [בעל פה, שהרי בתורה לא מצינו שצוהו], על הושט, על הקנה, על רוב אחד בעוף, ועל רוב שנים בבהמה, הרי דסבירא ליה לרבי דיש לעוף שחיטה מן התורה.

קנין תורה

דף פ"ו ע"א

מט. ולמה באמת לא אמר רב דימי שרבי צוהו לנחרו?

שבא לומר חידוש דאף ב'צא טרוף' סגיא, כיון דשחיטה שאינה ראויה היא, וכל שכן ב'צא נחור' דלאו שחיטה היא כלל דאין צריך כיסוי.

נ. הא דלא אמר רבין דאמר לו רבי לעשותו טריפה, האם הוא משום דסבירא ליה דשחיטת טריפה חייב בכיסוי?

לא, דהא אמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, דנראה לו לרבי דבריו של רבי שמעון בכיסוי הדם דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, ופטור מכיסוי, ושנאו בלשון חכמים.

נא. ולמה באמת לא אמר רבין שאמר רבי לרבי חייא לעשותו טריפה?

שבא לומר חידוש, דלא מיבעיא 'צא טרוף' דשחיטה שאינה ראויה היא ולא שמה שחיטה ופטור מכיסוי, אלא אפילו 'צא נחור' גם כן יהא פטור מכיסוי. דהוה אמינא דבנחירה יהא חייב בכיסוי, דאין שחיטה לעוף מן התורה ונחירתו זו היא שחיטתו. קא משמע לן דאף 'צא נחור' פטור מכיסוי, ורבי לטעמיה דאמר יש שחיטה לעוף מן התורה ויליף ליה מכאשר צויתך, ונחירתו אינו שחיטה כלל.

נב. האידך אפשר שנפל תולעת בפשתנו של רבי חייא, הא מצינו שבזכות רבי חייא ובניו לא לקה עוד פשתנא של ישראל? והיכן עוד מצינו כדבר הזה?

דלא מהני זכותם של צדיקים אלא לשאר העולם, אבל לדידהו לא אהני בעולם הזה. וכן מצינו שמדוני זכות של צדיק לאחרים, ולא לעצמו, שבכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת 'כל העולם כולו ניוון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת', שלעצמו היה מתפרנס בצער ובצמצום.

נג. למסקנת הגמ', מה הדין בשחיטת חרש שוטה וקטן באופנים אלו, לענין כיסוי הדם ו'אותו ואת בנו'; שחטו בינן לבין עצמן, שחטו ואחרים רואין אותם?

בינן לבין עצמן: לרבי מאיר ודאי לא הוה שחיטה, ופטור מכיסוי הדם, ומותר לשחוט אחריו בנו או אמו. לחכמים, חייב בכיסוי הדם ואסור לשחוט בנו אחריו. אולם אם שחט בנו אחריו אינו לוקה משום דהוה ספק. אחרים רואין אותם: כיון דשחיטתן כשרה, לכולי עלמא חייב בכיסוי הדם ואסור לשחוט בנו אחריו.

נד. האידך ביארו לפי ההוה אמינא שמורים חכמים לענין כיסוי הדם שאם שחטו בינן לבין עצמן פטורים מלכסות הדם? והאידך נדחה הוה אמינא זו?

להוה אמינא: מחשש שאם יאמרו שחייבין לכסות הדם, יאמרו אנשים דשחיטה מעלייתא היא, ויבואו לאכול משחיטתם. ונדחה: דאם כן לענין אותו ואת בנו נמי היה להם לחשוש שאם יאמרו דאסור לשחוט אחריהם, יבואו לאכול משחיטתן.

נה. האידך רצה הגמ' לחלק בין כיסוי הדם ל'אותו ואת בנו'? והאידך דחו סברא זו?

רצו לחלק: שבאותו ואת בנו, הרואה שאין שוחטין בנו אחריו אין מבין שמשום איסור 'אותו ואת בנו' הוא, אלא יאמר שאינו שוחט בנו אחריו משום דאין צריך לבשר. ונדחה: דגם לענין כיסוי הדם יש לומר שאפילו אם יחייבו הרואה לכסות מספק, לא יבא הרואה אותו מכסה לאכול ממנו, כי יאמר שזה שמכסה הדם אינו אלא כדי לנקר חצרו.

קנין תורה

נז. באיזה ב' אופנים בודאי לא יתלה הרואה אותו מכסה הדם שהוא עושה כן לנקר את הצירוף ובאיזה אופן לא יתלה הרואה שאין שוחט בנו אחריו שהוא רק משום שאינו צריך לבישר ולא משום איסור שחיטת אותו ואת בנו?

ביסוי הדם: (א) השוחט באשפה שהכל יודעים שהביסוי לאו לנקר חצרו הוא. (ב) אם יבא הרואה ששחטו והדם מגולה לימלך אצל בית דין אם חייב הוא לכסות, ויאמרו לו לכסות, יאמר לעצמו שאכן שחיטה כשרה היא ויבא לאכול ממנו. אותו ואת בנו: בא לימלך אצל בית דין האם מותר לו לשחוט בנו ויאמרו לו שאסור.

נז. בהא דנחלקו רבי מאיר ורבנן אם שחיטת חרש שוטה וקטן צריך כיסוי ואוסר משום אותו ואת בנו, מאי טעמיהו?

רבנן: סבירא להו דספק הוא אם שחטו כראוי או לא [דמספקא להו אי רוב מעשיהן של חרש שוטה וקטן מתוקנים או מקולקלים; עי' שינון]. ולכן אף שאסור לאכול הבשר משום ספק, אזלינן נמי לחומרא שמא שחטו כשורה. רבי מאיר: סבירא ליה דרוב מעשיהן של חרש שוטה וקטן מקולקלים, ודינו כנבלה [והואיל ואיכא נמי חזקת איסור, לא חיישינן כלל למיעוטא דמתוקנים, עי' שינון].

נח. מה היה הסברא לומר דלרבי מאיר אף אם רק מיעוט מעשיהם של חרש שוטה וקטן הם מקולקלים, אפשר לנקוט שבודאי שחיטתן פסולה?

דהא שמעינן ליה דרבי מאיר חייש למיעוטא. ואם כן סמוך המיעוט לחזקת איסור של הבהמה - דבהמה זו בחזקת איסור אבר מן החי היתה עומדת ולא נודע לך שנשחטה. וכיון דהוה מיעוט וחזקה כנגד הרוב, איתרע רובא והוה נבילה.

נז. תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו, מה הדין עם העיסה, ולמה?

לחכמים: העיסה טמא, מפני שדרכו של תינוק לטפח ידיה באשפות ששרצים מצויים שם, וטימא את העיסה שאנו רואין שנגע בה.

לרבי מאיר: העיסה טהור, שרק רוב תינוקות מטפחין באשפה, אמנם מיעוטם אין מטפחין. וכיון שיש מיעוט תינוקות שאינם טמאים. וכיון שעיסה זו בחזקת טהרה עומדת, סמוך מיעוטא לחזקה, ואיתרע ליה רובא.

דף פ"ו ע"ב

ס. כיון דמצינו שרבי מאיר מטהר העיסה כיון שמיעוט תינוקות אין מטפחים, למה הכא לא התיר לשחוט הבן אחרי שחיטת האם על ידי קטן רק משום דרוב מעשיהם מקולקלין?

אם אמר רבי מאיר לסמוך להקל משום מיעוט וחזקה לענין ספק טומאה, וכי יאמר כן בנוגע לספק איסור.

סא. למה אמר רבי אמי לרבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא ורבי זירא שבזמן בית המדרש לא יעמודו בחוץ?

שמא לא תהא ברור השמועה לאותם שבפנים להשיב לשואל, ואם היו שם היו אומרים אותה.

סב. למסקנת הגמ', כמי חורה רבי באחרונה לענין שחיטת חש"ו בינם לבין עצמם, כרבי מאיר או חכמים?

כרבי מאיר.

סג. מה הדין באופנים אלו לענין כיסוי הדם, ולמה; (א) שחט מאה חיות במקום אחד, (ב) שחט מאה עופות במקום אחד, (ג) שחט חיה ועוף במקום אחד?

(א) שחט מאה חיות במקום אחד: די בכסוי אחד לכולן. ד'חיה' משמע כל חיה, בין מרובה - חיות הרבה, ובין מועטת - חיה אחת. (ב) שחט מאה עופות במקום אחד: די בכסוי אחד לכולן. ד'עוף' משמע כל עוף, בין מרובה, ובין מועט. (ג) שחט חיה ועוף במקום אחד, לתנא קמא די בכסוי אחד לכולן. לרבי יהודה, לאחר ששחט חיה יכסנה, ואחר כך ישחוט את העוף. ויליף ליה מדכתיב חיה 'או' עוף הפסיק זה מזה, להטעין כיסוי לכל אחד ואחד בפני עצמו.

קנין תורה גליון

סד. האידך למד רבי יהודה מ'או' להטעיין כיסוי לכל אחד ואחד, הא צריך 'או' לחלק, שלא יאמרו דאין צריך כסוי אלא אם כן שחט שניהם חיה ועוף? ומה השיבו לו חכמים על זה?

רבי יהודה תירץ: דילפינן לחלק מהא דכתיב 'דמו' בנפשו הוא, דמשמע אפילו דם של אחד.
והשיבו לו חכמים: ד'דמו' הרבה משמע, כדכתיב כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא.

סה. שחט חיה וכיסה דמו ואחר כך שחט עוף; לרבי יהודה שצריך להתעסק בכיסוי אחר שחיטת החיה, אם מברך פעם שני כשחזור אחר כך לשחוט העוף?

אין צריך לחזור ולברך על השחיטה. [וכן על כיסוי השני; עי' שינון בהערה].

סו. ומאי שנא מאם אמר בסוף הסעודה 'הב ליברך' דכיון שגילה דעתו שגמר סעודתו שוב אסור לו לשתות עד שיברך ברכה לפניו? דהתם אי אפשר לשתות ולברך בבת אחת, הלכך כי אמר 'הב ליברך' נתנו דעתם לפסוק מלשתות. אבל בשחיטה וכיסוי הדם, אף על פי שידוע שיכסה דם ראשון לא הסיח דעתו מן השחיטה, וכל שעתא זמן שחיטה היא לו אפילו בשעת כיסוי, דאפשר שישחוט ביד אחד ויכסה בידו השני.

דף פ"ז ע"א

סז. אחד שחט וראהו אחר שוחט, מי חייב לכתחלה לכסות, ומנלן? ואם לא כיסה, האם השני חייב לכסות, ומנלן?

השוחט חייב לכסות, וילפינן ליה מדכתיב ושפך וכו' וכסה דמי ששפך יכסה.
ואם השוחט לא כסהו, האחר חייב לכסות, דכתיב בפרשת כיסוי ואומר לבני ישראל אוהרה הוא לכל בני ישראל.

סח. מה עוד ילפינן מדכתיב ושפך וכו' וכסה?

דבמה ששפך בו - בידו, יכסה, שלא יכסנו ברגל, שלא יהיו מצות בזויות עליו.

סט. כמה חייב רבן גמליאל לאחד ששחט וקדם חבירו וכסה הדם? ומה היה הספק על מה קאי התשלומין, ומה הנפקא מינה בזה?

רבן גמליאל חייבו ליתן להשוחט עשרה זהובים, מפני שהפסידו שכו.
נסתפקו בגמ': האם עשרה זהובים הוא משום שכר המצוה, או משום שכר ברכה.
נפקא מינה: למי שלקח מחבירו ברכת המזון, דאיכא ד' ברכות וכולם מצוה אחד הוא. דאם אזלינן בתר מצוה אינו חייב אלא עשרה זהובים. ואם שכר ברכה הוא, חייב ארבעים זהובים.

ע. מה היה קושית המין מהא דכתיב כי הנה יוצר הרים ובורא רוח? ומה השיב לו רבי?

המין אמר: דמהפסוק מבואר דמי שיצר הרים לא ברא רוח, ומי שברא רוח לא יצר הרים.
אמר לו רבי: שפיל לסיפיה דקרא דכתיב ה' צבאות שמו אלמא חדא הוא דבראינהו.

עא. מה הדין בכסחו ונתגלה?

פטור מלכסות.

קנין תורה גליון

עב. מה דרשינן מדכתיב בהשבת אבדה 'השב' ולמה לא דרשינן כן לענין כיסוי הדם?

'השב': אפילו מאה פעמים משמע.

כיסוי הדם: אילו הוה כתיב 'זכסה' הוה גם כן משמע טובא, שיהא נכסה כל שעה, ואפילו מאה פעמים יכסנו. אבל כיון דכתיב 'זכסהו' מיעוטא הוא, כסוי זה ותו לא.

עג. מה הדין בכסחו הרוה; כשלא חזר ונתגלה, וכשחזר ונתגלה?

לא חזר ונתגלה: פטור מלכסות כיון דמכוסה ועומד הוא.

חזר ונתגלה: חייב לכסות.

עד. מה יש להוכיח מהא דאם חזר ונתגלה חייב לכסות?

דלא אמרינן דיחוי אצל מצוות. דאילו אמרינן יש דיחוי, הא בשעה שהיה מכוסה אידחי ליה מכסוי.

עה. למה אמרו בברייתא, דהשוהט ונבלע דם בקרקע חייב לכסות, אף על גב דלא חזר ונתגלה?

התם איירי כשרשמו ניכר.

דף פ"ז ע"ב

עו. מה הדין כשנפלו דברים אלו לתוך דם החייב בכיסוי, או לדם קרבן הצריך זריקה, ולמה; (א) נפל מים, (ב) נפל יין, (ג) נפל דם שאינו

חייב בכיסוי או דם חולין?

(א) נפל מים: אם יש בו מראית דם, דינו כדם.

(ב) נפל יין: כיון שהוא אדום ואין מראה הדם ניכר בו, רואין אותו יין כאילו הוא מים, ואם היה מראית דם ניכר במים כשיעור הזה, דינו כדם.

(ג) נפל דם שאינו חייב כיסוי או דם חולין: לתנא קמא רואין אותו דם הפסול כאילו הן מים, ואם היה הדם הכשר או החייב בכיסוי ניכר בו, דינו כמוהו. לרבי יהודה, אין דם מבטל דם, ואפילו אין מראית דם הכשר או החייב ניכר במים כמות דם זה, אינו בטל, דקסבר מין במינו לא בטיל.

עז. מה הדין כשנפל דם לתוך מים ולבסוף נהפך המראה לדם, ולמה; לענין זריקה, ולענין כיסוי הדם?

לענין זריקה: ראשון ראשון בטל, ואף אם אחר כך נתוסף עליו עד שיש במים מראית דם, לא מהני.

לענין כיסוי הדם: אף על פי שבטל ונדחה ראשון ראשון, אפילו הכי כשהלך ורבה עד שנהפכה מראית המים לדם, חזר דם הבטל וניעור וחשוב דם, ולא אמרינן הואיל ונדחה ידחה, כיון שאין תורת דיחוי אצל מצות.

עח. לענין מה אמר שמואל כל זמן שיש בהמים מראה אדמומית הוי דם לענין להכשיר את הזרעים, הא ממה נפשך יכשיר זרעים, דהרי

דם מכשיר לקבל טומאה, וגם מים מכשיר לקבל טומאה? (ב' דרכים)

(א) כשנתערב דם עם מי גשמים, שאינם מכשירים אלא היכא דאחשבינן לירד על הפירות. ואילו דם הוי משקה אף על גב דלא אחשבה לירד על הפירות. ולכן אילו דינו בהמים אינו מכשיר לקבל טומאה, ואם דינו כהדם מכשיר הוא לקבל טומאה.

(ב) איירי ב'צללתא דדמא', דהיינו המים שהם מן הדם עצמן, דכשהוא נקרש יש סביבותיו צלול כמים, ואם יש בו מראית דם, מכשיר. ואי לא, אין דינו כדם ואינו מכשיר.

קנין תורה גליון

עב. הרי אף מי גשמים כיון שקיבלו בכלי ונתנו לתוך הדם גם כן הוה מחשבה ומכשיר לקבל טומאה?
איירי כשמעצמו נפלו המי גשמים לתוך הדם.

פ. מהו שיעור ב'צללתא דדמא'; (א) שהאוכלו יתחייב כרת, (ב) שיטמא באהל?
(א) כרת להאוכלו: כשיש כזית דם גמור [דהיינו חלק האדום דצללתא].
(ב) טומאת אהל: כשיש רביעית דם גמור.

פא. מה הם 'משקה המת' שהם טהורים? (רש"י)
(א) דמעת עינו, (ב) חלב אשה.

דף פ"ח ע"א.

פב. מה הדין במשקה היוצא מטבול יום?
הרי הן כמשקין שהוא נוגע בהן - ואלו ואלו אין מטמאין.

פג. איזה משקה הוה אב הטומאה בעצמו? (ד' דברים; רש"י)
(א) זובו של זב, (ב) רוקו של זב, (ג) מימי רגליו של זב, (ד) שכבת זרעו של כל אדם.

פד. במה איירי הברייתא דשאר כל הטמאין 'בין קלין בין חמורין', משקין היוצאין מהן הרי הן כמשקין הנוגע בהן, ושניהם הוו ראשון לטומאה; להחריח אמינא, למסקנא?

להחריח אמינא: 'קלין' היינו שרץ, וכגון מימי רגליו של שרץ הנמצאים בשלפוחית שלו, ומי זב. ו'חמורין' היינו מת שהוא אבי אבות הטומאה.

למסקנא: 'קלין' היינו שרץ, ו'חמורין' היינו זב. אבל משקה המת טהורים, חוץ מדמו שהוא מטמא מן התורה.

פה. למה גזרו רבנן טומאת ראשון על משקה חזב [במשקין שאינן אב הטומאה כמו מעיינות] ולא במת?
דוב לפי שהוא חי ולא בדילי אינש מיניה, ועוד שאינו ניכר לכל. אבל על מת לא גזרו, משום דאנשים בדילין ממנו.

פו. מה הדין בדם הניתז חוץ לגומא, ודם שעל הסכין, ומנלן? (ג' שיטות)
(א) לתנא קמא: חייב לכסותו בכל אופן. דיליף מדכתיב 'וכסהו', שכל דמו חייב לכסות. ולכן אף דם שעל כותלי בית השחיטה חייב לכסותו.
(ב) לרבי יהודה: אינו חייב לכסות דם ההוא אלא בזמן שאין שם דם אלא הוא. אבל אם יש שם דם שלא הוא - וכסהו, פטור מלכסות דם הניתז. דסבר הא דכתיב 'דמו' היינו אפילו מקצת דמו.
(ג) לרבן שמעון בן גמליאל: אם כיסה דם הנפש, אין הדם שחוץ לגומא ושעל הסכין טעון כיסוי. דקסבר 'דמו' היינו דם המיוחד. ולכן אם כיסה דם המיוחד אין שאר הדם צריך כיסוי. [אבל אם לא כיסה דם הנפש, דם ההוא צריך כיסוי, ועי' שינון בהערה].

פז. מהו כלל הדברים, במה מכסין ובמה אין מכסין?
דבר שמגדל בו צמחים, מכסין בו. ושאינו מגדל צמחים, אין מכסין בו.

קנין תורה גליון

פח. מה הן ה' לשונות שאמרו לבאר מהו 'חול הדק' ומהו 'חול הגס'? ומה הנפקא מינה ביניהם?

ללישנא קמא: 'חול הדק' היינו כל שאין היוצר צריך לכתשו. **ללישנא בתרא:** 'חול הגס' היינו כל שהיוצר צריך לכתשו. **ונפקא מינה בין שני הלשונות:** באופן דצריך לכתשו ואין צריך, לפי שהוא נפרך ביד. ללישנא קמא דאמר כל שאין צריך קרוי 'חול הדק', האי נמי בכלל אין צריך הוא ותורת חול הדק עליו. וללישנא בתרא דכל שצריך לכתשו קרוי חול הגס ופסול, האי נמי בכלל צריך לכתשו הוא, וחול הגס שמו, ופסול.

דף פ"ח ע"ב

פז. מה היינו אומרים אילו כתיב רק 'וכסהו' ואילו הוה כתיב 'בעפר' יכסנו?

'וכסהו': הוה אמינא שיכול לכסותו באבנים או יכפה עליו את הכלי.
'בעפר' יכסנו: הוה אמינא דרק עפר ממש.

צ. ומה ילפינן מדכתיב 'ושפך דמו וכסהו בעפר'?

כיון דכתיב 'וכסהו' לפני 'עפר' נדרש באנפי נפשיה, לרבות (א) זבל הדק, (ב) חול הדק, (ג) שחיקת אבנים, (ד) שחיקת חרסית, (ה) נעורת שמנערין מן הפשתן, (ו) פשתן דקה, (ז) נסורת של חרשין דקה [שמגרין נגרים במגירה פגומה וקוצצים בה עצים והיא משרת נסורת דקה כעפר], (ח) סיד, (ט) חרסית לבנה שכתשה, (י) מגופה שכתשה. והוסיפו עליהן (יא) השחור [פחמין כתושין], (יב) כחול, (יג), נקרת פיסולין [עפר שמנקרין מן הרחיים]. ויש אומרים (יג) הזרניך.

צא. איזה דברים לא מרבינן מ'וכסהו'?

לא מרבינן מ'וכסהו' שיהא מותר לכסות אף בדברים אלו; (א) זבל הגס, (ב) חול הגס, (ג) שחיקת כלי מתכות דלא איקרי עפר, (ד) לבנה שלא כתשה, (ה) מגופה שלא כתשה, (ו) קמח, (ז) סובין שהנפה קולטת, (ח) מורסן [קליפה היוצאת כשכותשים במכתשת], דלכן כתיב 'בעפר' לאפוקי אלו.

צב. מאחר שכתב לך שני מקראות, אחד לרבות 'וכסהו' ואחד למעט 'בעפר', למה מרבינן אלו וממעטין האחרים?

דמרבינן כל הנך דמין עפר נינהו, דמה עפר מיוחד שמגדל צמחין אף כל שמגדל צמחים [וכל הנך קים להו לרבנן שמגדלין צמחין], ומוציא אני את אלו שאין מין עפר.

צג. למה לא אמרינן 'וכסהו' הוה כלל ו'בעפר' הוה פרט, והרי כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, ואם כן נאמר עפר אין מידי אחרינא לא, ואף על גב דמגדל צמחין?

כיון דלא סגי ליה לכלל בלא הפרט, הוה כלל הצריך לפרט דאין דנין אותו בכלל ופרט.

צד. מתיכן למד רב נחמן בר רב חסדא שאין מכסים אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח זרעים, ולא ארץ מליחה?

מהא דשנינו בברייתא, מי שהיה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות, שוחק דינר זהב ומכסהו. ואם היה מהלך בספינה ואין לו עפר לכסות, שורף טליתו ומכסה. הרי מבואר דאינו יכול לכסות בעפר המדבר כיון שאינו מצמיח.

קנין תורה גליון

צ"ה. שחיקת זהב למה כשר לכיסוי הדם?

דמצינו שהוא קרוי עפר, דכתיב ועפרות זהב לו.

צ"ו. 'אפר' האם כשר הוא לכיסוי הדם, ולמה?

לבית הלל, מכסין בה כיון דמצינו ש'אפר' נקרא 'עפר', דכתיב מעפר שריפת החטאת.

לבית שמאי אין מכסין אלא בעפר. דאכן 'עפר שריפה' איקרי, אבל עפר סתמא לא איקרי.

ברכות לראש משביר

ידידנו הנגידים הנכבדים רודפי צדקה וחסד, אוהבי תורה ומוקירי רבנן ותלמידיהון

משפחת וואקסמאן שיחיו

- נציבי חודש אלול -

לעי"נ אמם מרת חנה ריטא בת מו"ה יעקב יצחק ע"ה

זכות התורה תעמוד להם להתברך בכל משאלות לבם לטובה לאורך ימים ושנים טובות - ויתקיים בהם
הבטחת נביאי אמת וצדק לא ימושו מפיה ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם

בברכת התורה,

הנהלת חבורת קנין תורה

נציבים-וילך	תשפ"ד	לימוד היום	חזרת אתמול	חזרת החודש
זונטאג	י"ט אלול	פז: ☐	פז: ☐	עז: ☐
מאנטאג	כ' אלול	פז: ☐	פז: ☐	עז: ☐
דינסטאג	כ"א אלול	פז: ☐	פז: ☐	עז: ☐
מיטוואך	כ"ב אלול	פח: ☐	פז: ☐	עח: ☐
דאנערשטאג	כ"ג אלול	פח: ☐	פח: ☐	עח: ☐
פרייטאג	כ"ד אלול	חזרה		
שבת	כ"ה אלול	חזרה		

כי תבוא	תשפ"ד	לימוד היום	חזרת אתמול	חזרת החודש
זונטאג	י"ב אלול	פד: ☐	פג: ☐	עד: ☐
מאנטאג	י"ג אלול	פד: ☐	פד: ☐	עד: ☐
דינסטאג	י"ד אלול	פה: ☐	פד: ☐	עה: ☐
מיטוואך	ט"ו אלול	פה: ☐	פה: ☐	עה: ☐
דאנערשטאג	ט"ז אלול	פו: ☐	פה: ☐	עו: ☐
פרייטאג	י"ז אלול	חזרה		
שבת	י"ח אלול	חזרה		

זונטאג לך לך - ב' חשוון

בחינה לימוד החודש: **דף פג:** (מתני') - **דף צג:** (מתני')

בחינה חזרת החודש: **דף עד:** (מתני') - **דף פג:** (סוף הפרק)

- איסור השגת גבול -

כל הזכויות ובכללן זכות צילום או העתקה אף לחלקים שמורות לחבורת קנין תורה שע"י עמודי ציון ד'באבוב

ואין רשות לצלם או להעתיק באיזה אופן שהוא ללא רשות בכתב מההנהלה: 718-438-1188 x3

הערות על הגליון יתקבלו ברצון ע"י אימעיל: kinyantorah@amideizion.org, או פקס: 718-298-2044